

Slutrapport och uppföljning av #DelaktighetsBoosten 2020–2023: Process- och kunskapsstöd i funktionsrätt till kommuner och region

Länsstyrelsen Stockholm

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning	5
1.1 Om rapporten	7
Disposition	7
2. Bakgrund	8
2.1 Funktionshinderspolitiken – lagar och riktlinjer	8
2.2 Länsstyrelsens arbete inom funktionshinderområdet	10
3. Lärande uppföljning: DelaktighetsBoosten 2020–2021	11
3.1 Haninge kommun – Funktionsrätts-perspektiv på natur- och frilufts- områden, 2020	12
Om stödinsatsen	12
Insatsens bidrag och utvecklingsbehov idag	12
Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	13
3.2 Järfälla kommun – Nulägesanalys och stöd inför framtagande av strategi, 2020	13
Om stödinsatsen	13
Resultat av stödinsatserna och aktuella utvecklingsbehov	13
Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	14
3.3 Salems kommun – Nulägesanalys av funktionshinderrådet, 2020	14
Om stödinsatsen	14
Resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	14
Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	15
3.4 Botkyrka kommun – Kartläggning med fokus på breddad delaktighet i kommunens samrådsprocesser, 2021	16
Om stödinsatsen	16
Resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	16
Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	17
3.5 Stockholms stad – Jobbtorg Stockholm - tillgänglig och inkluderande arbetsplats, 2021	17

	Om stödinsatsen	17
	Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	18
	Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	18
4.	Avrapportering av insatser samt lärande uppföljning för år 2022	19
4.1	Kartläggning av kommunala funktionshinderråd	19
	Swecos rekommendationer kring utformning av stödinsatser	20
4.2	Region Stockholm – tillgänglighets-anpassning av ansökningsprocess för föreningsbidrag	21
	Process22	
	Slutsatser	22
	Rekommendationer	23
4.3	Lärande uppföljning: Region Stockholm	24
	Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	24
	Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	24
4.4	Södertälje kommun – framtagande av stödmaterial	24
	Om stödinsatsen	24
	Process25	
	Slutsatser	25
	Rekommendationer	27
4.5	Lärande uppföljning: Södertälje kommun	27
	Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	27
	Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	28
4.6	Tyresö kommun – nulägesanalys av kommunala tillgänglighetsrådet	28
4.6.1	Om insatsen	28
	Process28	
	Slutsatser	29
	Rekommendationer	29
4.7	Lärande uppföljning: Tyresö kommun	31
	Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov	31
	Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	31
4.8	Österåker kommun – stöd till Tillgänglighetsrådet	31
	Om insatsen	31
	Processen	32
	Slutsatser	32
	Rekommendationer	34
4.9	Lärande uppföljning - Österåkers kommun	35
	Resultat av insatserna och aktuella utvecklingsbehov	35
	Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen	36
5.	Avrapportering av insatser för år 2023	37
5.1	Sollentuna kommun – kartläggning av nuläge för funktionshinderrådet	37

Om insatsen	37
Process	38
Slutsatser	38
Rekommendationer	39
5.2 Sollentuna kommun – processtöd för fortsatt arbete med funktionshinder- rådet	40
Om insatsen	40
Process	40
Slutsatser	42
5.3 Sigtuna kommun – idrottspolitiskt program	42
Process	43
Slutsatser	43
5.4 Sigtuna kommun – stöd i framtagande av plan för verksamhetsområdet personer med funktionsnedsättning	46
Om behovet och stödinsatsen	46
Process	47
Huvudsakliga slutsatser och medskick från intervjuer och workshop	47
Rekommendationer	48
6. Lärdomar och reflektioner	50
6.1 Funktionshinderråden	50
6.2 Barns rättigheter och delaktighet	51
6.3 Kontakt under en längre tidsperiod	51
6.4 Processtöd i form av workshopar	52

1. Inledning

Länsstyrelserna har åren 2018–2023 haft ett uppdrag att i samarbete med MFD (MFD) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), stödja regioner och kommuner att genomföra sina funktionshinderspolitiska strategier och planer – i enlighet med det nationella målet och inriktningen för funktionshinderspolitiken. Mot bakgrund av detta har Länsstyrelsen Stockholm upphandlat Sweco för att genomföra process- metod- och kunskapsstöd till länets kommuner och regionen – DelaktighetsBoosten. Stödet har genomförts under åren 2020–2023.

DelaktighetsBoosten är en kostnadsfri insats som syftar till att stötta och stärka kommunernas och regionens funktionshinderpolitiska arbete på strategisk nivå. Länets kommuner och regionen kan ansöka om stödet hos Länsstyrelsen och stödet utformas specifikt efter kommunernas och regionens behov och förutsättningar. I arbetet med att utforma stödet beaktas även jämställdhet och barns rättigheter särskilt.

Under de olika åren har metodstödet delvis haft olika inriktningar. Stödet har utvecklats mellan åren dels utifrån genomförda processtöd, dels utifrån den kartläggning av de kommunala funktionshinderråden som Sweco genomförde under våren 2022. Med utgångspunkt från resultatet av kartläggningen identifierade Sweco och Länsstyrelsen att det fanns ett behov av att fokusera delar av de fortsatta insatserna på att stödja utvecklingen av kommunernas funktionshinderråd/motsvarande. Därtill har kommunerna och regionen kunnat ansöka om konsultstödets tjänster för att till exempel få hjälp med:

- Processledning avseende behovsinventering och/eller vidareutveckling av strategier, handlingsplaner och uppföljning.
- Tillgänglighetsanpassning av olika verksamheter.

Under det sista året (2023) har ansökningar som rört frågor om barn med funktionsnedsättning och delaktighet prioriterats, då även detta område har framkommit som ett generellt utvecklingsområde. Därutöver har kommunerna och regionen kunnat fortsätta ansöka om stöd som rört aktiv involvering av funktionsrättsrörelsen med fokus på funktionshinderråd/motsvarande, processledning avseende behovsinventering och vidareutveckling av strategier, med mera.

Totalt har fem kommuner och Region Stockholm ansökt och beviljats stöd under 2022–2023. De kommuner som beviljats konsultstödets tjänster år 2022 har varit Södertälje kommun, Tyresö kommun och Österåker kommun samt

Region Stockholm. De kommuner som beviljats konsultstödets tjänster år 2023 har varit Sigtuna kommun (äldre- och omsorgsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen) samt Sollentuna kommun.

Den här slutrapporteringen inkluderar en lärande uppföljning av de insatser som genomfördes 2020–2022 samt avrapportering av 2022 och 2023 års insatser.

1.1 Om rapporten

I den här rapporten avrapporterar Sweco erfarenheterna från de processtödjande insatserna som genomförts inom ramen för DelaktighetsBoosten åren 2020–2023. I rapporten ingår dels resultaten från en lärande uppföljning av de insatser som genomförts 2020–2022, dels erfarenheter från det stöd som getts inom ramen för olika utvecklingsinsatser under perioden 2022–2023. Övergripande lärdomar och reflektioner från arbetet med DelaktighetsBoosten redovisas sist. Förhoppningen är att rapporten ska kunna användas för att inspirera kommuner och regionen i det funktionshinderpolitiska arbetet.

Disposition

Rapportens disposition följer en kronologisk ordning:

- Bakgrund, inklusive lagar och riktlinjer samt Länsstyrelsens arbete
- Lärande uppföljning: DelaktighetsBoosten 2020–2021
- Avrapportering av insatser samt lärande uppföljning för år 2022
- Avrapportering av insatser för år 2023
- Lärdomar och reflektioner

2. Bakgrund

I detta inledande avsnitt sammanfattas grundförutsättningarna för arbetet med DelaktighetsBoosten: funktionshinderspolitiken i Sverige och Länsstyrelsens arbete inom funktionshinderområdet.

2.1 Funktionshinderspolitiken – lagar och riktlinjer

En central grund för funktionshinderspolitiken är att hela samhället ska utformas på ett sätt som möjliggör att alla människor kan delta fullt ut i samhället och uppnå jämlika levnadsvillkor. Många aktörer och myndigheter har ansvar och är involverade i genomförandet av funktionshinderspolitiken. Riksdag och regering beslutar om funktionshinderspolitiken på nationell nivå. Kommuner och regioner är viktiga aktörer på regional och lokal nivå i arbetet att stärka såväl tillgänglighet som delaktighet då de ansvarar för stora delar av välfärd, demokrati och frågor om samhällets utveckling.

Utgångspunkten i funktionshinderspolitiken är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som antogs av FN:s generalförsamling 2006 och ratificerades av Sveriges riksdag 2009. I konventionen finns ett 50-tal artiklar varav 30 är så kallade rättighetsartiklar som kan ge vägledning i arbetet med en strategi. De allmänna principerna är:

- Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende
- Icke-diskriminering
- Fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället
- Respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten
- Lika möjligheter
- Tillgänglighet
- Jämställdhet mellan kvinnor och män
- Respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning

I november 2017 beslutade riksdagen att konventionen ska utgöra grund för den nationella funktionshinderspolitiken i Sverige. Ett nytt nationellt mål formulerades för funktionshinderspolitiken: att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och barnrättsperspektivet ska beaktas.

Inriktningen i arbetet utifrån målet omfattar:

- Principen om universell utformning
- Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- Individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- Förebygga och motverka diskriminering

Universell utformning innebär att i planering, utformning och genomförande vara medveten om de variationer, olika behov och förutsättningar som finns i befolkningen. Produkter, tjänster, processer och miljöer utformas så att de i största möjliga utsträckning kan nyttjas av alla, oavsett funktionsförmåga.

Bristande tillgänglighet i fysiska och digitala miljöer, tjänster och system hindrar delaktighet. Hinder kan vara mer eller mindre uppenbara och behöver systematiskt identifieras och åtgärdas. För att ta reda på vad som utgör hinder behövs kunskap från personer med egen erfarenhet.

Individuella stöd och lösningar för individens självständighet handlar om att alla ska kunna ta del av offentliga aktörers tjänster och service. För att det ska bli verkligt kan det behövas individuella stöd och lösningar. Det kan till exempel handla om att behov av information eller beslut i ett särskilt format, personlig vägledning för användning av en tjänst eller möjlighet att få uttrycka sig muntligt i stället för i skrift. Vissa offentliga aktörer har särskilda uppdrag att erbjuda stöd och lösningar, till exempel hjälpmedel, assistans, ledsagning, färdtjänst och särskilt stöd i skolan.

Genom att arbeta med de förstnämnda tre områdena förebygger offentliga aktörer att diskriminering sker. Brister i tillgängligheten är en form av diskriminering, som behöver uppmärksammas – att förhindra, motverka och lagföra när diskriminering sker är centralt för att nå det funktionshinderpolitiska målet.

SKR tydliggör de svenska kommunerna och regionernas inriktning inom funktionshinderområdet i ett positionspapper. Positionspapperet redogör för utgångspunkter och frågor som är gemensamma för olika sektorer men också inom sektorer. Det visar på hur kommuner och regioner kan bidra till att utjämna skillnader och undanröja hinder så att personer med funktionsnedsättning kan bli delaktiga i samhället på lika villkor. Utgångspunkten är ett hållbart samhälle som bygger på universell utformning och som därmed är tillgängligt och användbart för alla.

Utöver lagar och konventionen är även de 17 globala målen för en hållbar utveckling, som finns formulerade inom Agenda 2030, viktiga att förhålla sig till.

De globala målen syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning är universella och ingår särskilt tydligt inom målen om minskad fattigdom, rätten till utbildning, sysselsättning samt trygga städer och samhällen.

Lagstiftning, konventioner och såväl nationella som globala mål tydliggör den enskildes rättigheter i en struktur som kommuner kan använda vid framtagande av till exempel en strategi eller handlingsplanplan avseende strategiska målsättningar och insatser för personer med funktionsnedsättning. MFD:s metodstöd kan också användas i framtagandet av strategidokument.

2.2 Länsstyrelsens arbete inom funktionshinderområdet

Länsstyrelserna har mellan 2018 och 2023 haft ett särskilt uppdrag att stödja kommuner och regioner vid genomförande av sina planer och strategier inom funktionshinderspolitiken. Stödet ska bidra till arbetet för att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning.

Under uppdragsperioden arbetar Länsstyrelsen med att erbjuda stödjande insatser till kommuner och regionen. Insatserna har genomförts på olika nivåer genom bland annat samverkan med olika aktörer, seminarier, utbildningar och nätverksträffar. Stödet som erbjudits i samarbete med Sweco, som presenteras i denna rapport, har utgjort en stor del av Länsstyrelsens stöd till kommuner och regionen i länet inom uppdraget.

Länsstyrelsens roll är även att fånga upp lokala och regionala behov och utgöra en länk mellan nationell, regional och lokal nivå. En del av Länsstyrelsens arbete består även i att samråda med länets funktionsrättsorganisationer.

3. Lärande uppföljning: DelaktighetsBoosten 2020–2021

Här redovisar vi uppföljningen av de insatser som genomfördes under 2020 och 2021 (uppföljningen av insatserna som genomfördes under 2022 redovisas i avsnittet som rör avrapporteringen för 2022).

Uppföljningen har genomförts via intervjuer med företrädare från de kommuner som beviljades stöd via DelaktighetsBoosten mellan år 2020 – 2022. De nyckelpersoner som intervjuats arbetade med eller har arbetat vidare med de utvecklingsarbete som föranledde insatserna genom DelaktighetsBoosten.

Syftet med uppföljningen av DelaktighetsBoosten är att fånga upp lärdomar av de stödinsatser som har genomförts, vad som har fungerat bra och vad som kan utvecklas. Syftet är inte att utvärdera insatserna – det skulle kräva att en oberoende part genomförde den. Uppföljningen inkluderar även frågor kring hur kommunerna har upplevt stödet och samverkan med Sweco och Länsstyrelsen, samt huruvida det finns aktuella stödbehov och i så fall vilka. Intervjuerna har inte genomförts av samma konsult som var delaktig i genomförandet av respektive stödinsats.

Totalt har 10 kommuner och regionen beviljats stöd via DelaktighetsBoosten mellan åren 2020–2022. I uppföljningen har totalt nio kommuner (av tio tillfrågade) samt regionen medverkat. En kommun svarade inte på förfrågan om att medverka i uppföljningen och har tidigare kommunicerat att stödinsatsen de fick inom ramen för DelaktighetsBoosten inte levde upp till förväntningarna. I följande avsnitt presenteras resultaten från den lärande uppföljningen avseende perioden 2020–2021.

3.1 Haninge kommun – Funktionsrättsperspektiv på natur- och friluftsområden, 2020

Om stödinsatsen

Kultur- och fritidsförvaltningen i Haninge kommun beviljades stöd via DelaktighetsBoosten år 2020 för att ta fram en samlad och systematiserad metod för att arbeta med funktionsrättsperspektiv i tillgängliggörandet av natur- och friluftsområden. Processtödet genomfördes i två delar. Dessa bestod av en inledande nulägesanalys och två workshoppar, varav den första workshopen hölls med strateger och chefer från flera förvaltningar, inklusive representanter från funktionshinderrådet. Den andra workshopen genomfördes med operativ och strategisk personal från olika förvaltningar samt representanter från funktionshinderrådet.

Fokus för den första workshopen var förankring, mandat och styrning. Frågorna som diskuterades var vad som krävs för att metoden skulle leva vidare och utvecklas i kommunen och hur Haninge kommun kunde stärka möjligheten till aktiv involvering av funktionsrättsrörelsen. Syftet med den andra workshopen var att påbörja anpassningen och utvecklingen av metoden för den operativa tillämpningen på natur- och friluftsområden.

Insatsens bidrag och utvecklingsbehov idag

Enligt de intervjuade företrädarna från kultur- och fritidsförvaltningen i Haninge kommun bidrog insatsen till att tydliggöra att den interna samverkan mellan funktionshinderrådet och olika förvaltningar behövde utvecklas. Insatsen bidrog även till att förtydliga vikten av att inhämta kunskap och synpunkter från funktionsrättsrörelsen och brukare i kommunen avseende kommande utvecklingsarbeten, med mera.

Inom kultur- och fritidsförvaltningen fick man en insikt om hur viktigt det är med politiskt mandat för att driva frågor som rör funktionshinder, tillgänglighet och universell utformning, samt vikten av att dessa perspektiv efterfrågas i uppföljningar av olika verksamheter, tjänster och miljöer. Insatsen har, som en del i ett större pågående arbete i kommunen, lett till att tillgänglighetsperspektiv beaktas och analyseras vid exempelvis utformningar av nya miljöer inom ramen för förvaltningens verksamhetsområden. Tillgänglighetsperspektivet finns i större utsträckning med i de projekt som kultur- och fritidsförvaltningen driver, och dialogen med såväl funktionsrättsrörelsen som andra förvaltningar gällande funktionshinderfrågor och tillgänglighet har förbättrats. Däremot kvarstår brister vad gäller systematisk samverkan och kommunikation.

Utöver en mer systematiserad samverkan med andra förvaltningar, lyfter företrädarna från kultur- och fritidsförvaltningen även utvecklingsbehov kopplade till att tillgängliggöra information för personer med

funktionsnedsättningar. Det kan exempelvis handla om att ta fram lättläsliga skyltar och nya skyltsystem i friluftsområden.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samverkan med Sweco upplevs ha fungerat väl. Framför allt uppfattade företrädarna från kultur- och fritidsförvaltningen att workshoparna var värdefulla för det fortsatta arbetet.

Samverkan med Länsstyrelsen gällande funktionshinderfrågor upplevs även fungera väl. Dock har företrädarna svårt att besvara mer ingående frågor om samverkan med Länsstyrelsen gällande funktionshinderfrågor, då det var den tidigare tillgänglighetsstrategen som främst arbetade gentemot Länsstyrelsen. På övergripande nivå är samverkan med Länsstyrelsen är välfungerande.

3.2 Järfälla kommun – Nulägesanalys och stöd inför framtagande av strategi, 2020

Om stödinsatsen

Järfälla kommun hade beslutat om att ta fram ett förvaltningsövergripande funktionshinderpolitiskt program, som Sweco gav process- och kunskapsstöd till. Bland annat genomfördes en workshop med deltagare från flera förvaltningar och ett stödmaterial togs fram för det fortsatta arbetet med framtagande av programmet.

De insatser Sweco genomförde var:

- Nulägesbeskrivning
- Workshop
- Omvärldsanalys och rekommendationer

Inledningsvis analyserades nuläget för de funktionshinderpolitiska frågorna i kommunen. Därefter genomfördes en workshop tillsammans med personer som på olika sätt arbetar med funktionshinderfrågor och/eller frågor kopplade till delaktighet och involvering. Avslutningsvis gjorde Sweco en mindre omvärldsanalys av hur ett antal andra kommuner arbetat med att ta fram och implementera liknande strategidokument.

Resultat av stödinsatserna och aktuella utvecklingsbehov

I kommunen fanns en upplevelse av att det då pågående funktionshinderarbetet skedde på olika håll och att en enad front och samordning saknades. Kommunen önskade ta fram ett enande, övergripande strategidokument. Sweco genomförde en enkätundersökning, intervjuer och en mindre omvärldsanalys för att ta reda på nuläget och ge rekommendationer för det fortsatta arbetet. I detta involverades bland annat representanter från tillgänglighetsrådet.

Det underlag som Sweco levererade – med nulägesanalys och rekommendationer – upplevdes som hjälpsamt i framtagandet av strategin. "Underlaget var till stor hjälp, vi utgick från det. Underlaget var grundstommen när vi tog fram strategin", berättar en av de två tjänstepersoner som vi intervjuat. Det upplevdes även som en lärorik process, inte minst för de involverade tjänstepersoner som inte till vardags arbetade med funktionshinderfrågor.

I efterhand fortsatte kommunen förankringsarbetet i framtagandet av strategin och genomförde bland annat egna intervjuer, en enkätundersökning som gick ut till funktionsrättsorganisationer och remissrundor. Strategin har nu funnits i ett år och utgår från kommunens verksamheter med grundtanken att perspektiven ska integreras i all verksamhet. Det är för tidigt att uttala sig om vilken genomslagskraft strategin fått. Det har även bildats ett funktionshinderråd och medvetenheten kring funktionshinderperspektiven har ökat generellt, sedan DelaktighetsBoosten genomfördes, menar de intervjuade.

En samverkanspart som man skulle behöva i arbetet med att stärka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är Arbetsförmedlingen, utifrån att det är vanligt att personer som har funktionsnedsättning har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Samordning kring kollektivtrafikfrågor, så att alla ska kunna ta sig till och från till exempel fritidsaktiviteter, är annat ett utvecklingsbehov som man ser i kommunen.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samarbetet med Sweco fungerade väl. Till exempel upplevdes Swecos konsulter som tillmötesgående och inlyssnande. De intervjuade har ingen erfarenhet av samverkan med Länsstyrelsen.

3.3 Salems kommun – Nulägesanalys av funktionshinderrådet, 2020

Om stödinsatsen

Salems kommun beviljades år 2020 stöd via DelaktighetsBoosten för en analys av funktionshinderrådet. Insatsen omfattade dels att ge en bild av hur rådet arbetade, dels att ge rekommendationer om hur rådet skulle kunna arbeta mer strategiskt framöver. Materialet till nulägesanalysen inhämtades via intervjuer med rådsmedlemmar, tjänstepersoner och politiker. Utöver nulägesanalysen var det planerat att Sweco skulle genomföra ett antal workshoppar med ovanstående, men de ställdes in till följd av covid-19-pandemin.

Resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Insatsen bidrog till en ökad medvetenhet om funktionshinderrådet och funktionshinderfrågor och tydliggjorde hur kommunen bör resonera och agera i

frågor gällande funktionshinderperspektiv och tillgänglighet, vid exempelvis ärendedragningar och beslutsprocesser. Enligt den intervjuade var ett önskemål från funktionshinderrådet att, på samma sätt som man analyserar beslutsprocesser utifrån barnkonventionen, se till att funktionshinderperspektiv beaktas och analyseras på liknande sätt. Företrädaren från Salems kommun anser att Sweco tydliggjorde vikten av detta i såväl rapporten med tillhörande rekommendationer som vid presentationen av nulägesanalysen. Insatsen upplevdes även vara kompetenshöjande, främst för politikerna i kommunen.

Vidare bidrog insatsen till nya insikter utifrån de intervjuer som genomfördes med bland annat funktionshinderrådets medlemmar och tjänstepersoner. Det upplevdes värdefullt att en extern, oberoende part genomförde intervjuerna. Det uppfattades ge mer sanningsenliga svar och bidrog till ett mer nyanserat empiriskt underlag.

De behov som finns idag gällande funktionshinderrådet och det funktionshinderpolitiska arbetet i stort är, enligt företrädaren från Salems kommun, att fortsätta strukturera arbetet i rådet och att förbättra samverkan med förvaltningar, verksamheter och nämnder. Därtill behöver rådet tidigare komma in i olika processer genom att bjudas in till arbetsträffar och dylikt, för att därigenom ges möjlighet att lämna synpunkter tidigt i olika processer. Företrädaren menar även att det finns ett behov av att dokumentera en verksamhets- och/eller handlingsplan för rådet.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samverkan med Sweco uppfattas ha fungerat väl, trots utmanade förutsättningar till följd av de restriktioner som följde av pandemin. Dialogen mellan Sweco och kommunen upplevs ha varit ändamålsenlig och tydlig, och kontaktpersonen från Salems kommun har fått vara delaktig i processen genom att få reflektera kring och kommentera exempelvis intervjuguider och utkast på rapporten av nulägesanalysen, med mera.

Samverkan med Länsstyrelsen gällande funktionshinderfrågor uppfattas vara välfungerade. Det upplevs vara positivt att Länsstyrelsen åtagit sig en mer samordnade roll och att det är mycket värdefullt att få dela erfarenheter med andra kommuner via Länsstyrelsens nätverksträffar. Därtill lyfter företrädaren från Salems kommun att hen upplever att personen som arbetar med funktionshinderfrågor på Länsstyrelsen har bidragit till ett ökat engagemang och driv i funktionshinderfrågorna.

3.4 Botkyrka kommun – Kartläggning med fokus på breddad delaktighet i kommunens samrådsprocesser, 2021

Om stödinsatsen

Botkyrka kommun beviljades stöd via DelaktighetsBoosten år 2021 för att stärka och systematisera samråden med funktionsrättsorganisationerna i kommunen, eleverna i anpassad skola samt inom andra medborgarprocesser. Kommunen önskade ett stöd i att kartlägga och analysera det dåvarande nuläget, att beskriva förutsättningarna som fanns och vad som kunde vidareutvecklas. Funktionsrättsrådet hade en viktig roll att driva funktionsrättsfrågor i kommunen, och hade därmed en central roll som mottagare och problemägare i kartläggningen och gällande formuleringen av de utvecklingsförslag som genomfördes.

Kartläggningen genomfördes med hjälp av dokumentstudier, intervjuer och en enkätundersökning bland nyckelpersoner i kommunen (tjänstepersoner och ledamöter i funktionsrättsrådet), en workshop med intervjupersonerna där resultaten av kartläggningen och utvecklingsförslag diskuterades, en skriftlig rapport med rekommendationer, samt en avslutande presentation för ansvariga politiker och tjänstepersoner.

Resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Enligt de intervjuade företrädarna från Botkyrka kommun bidrog insatsen på kort sikt till att samverka med ungdomsrådet, som består av barn och unga som går i anpassad skola, formaliserades. Detta genom att det lyftes in att frågeställningar gällande barn och unga med funktionsnedsättningar ska gå via funktionsrättsrådet, i funktionsrättsrådets reglemente. På så sätt stärkte insatsen förutsättningarna för samverka mellan funktionsrättsrådet och ungdomsrådet. Därtill ingick Swecos rapport som ett underlag i utredningen av nämndsorganisationen inför den nya mandatperioden.

Vidare har även Swecos rekommendation om att funktionsrättsrådet ska fungera som remissinstans lyfts i reglementet. Det har inneburit en ökad närhet mellan rådet och förvaltningarna. Dels då det skapat förutsättningar för rådet att bjudas in i olika processer, dels då rådet även kan påminna om skyldigheten att de ska kontaktas gällande vissa ärenden och processer.

Under arbetet med processtödet uppger de intervjuade att en av de insatser som var mest givande var i samband med att resultat från enkäten och intervjuer presenterades för rådet. Dialogerna som uppstod i funktionsrättsrådet var mycket givande och det var tydligt att samtliga var eniga om att rådet skulle satsa mer på att arbeta med barn- och ungdomsfrågor och funktionshinderperspektiv. Således bidrog insatsen till att skapa samstämmighet och engagemang i rådet, menar företrädaren från Botkyrka kommun.

I dagsläget är de största utvecklingsbehoven avseende funktionshinderområdet att få igång processen att funktionsrättsrådet i högre utsträckning ska användas som en remissinstans. Det gäller såväl från rådets sida att "ligga på" och påminna om att de finns, som att förvaltningarna i högre utsträckning ska nyttja rådet som en remissinstans. Ett ytterligare utvecklingsbehov gäller den politiska förankringen av funktionshinderrådet och frågor som gäller funktionshinderperspektiv. Enligt företrädarna från Botkyrka är det ännu inte helt tydligt var funktionshinderrådet bör lyfta vissa frågor och i vilka processer rådet kan involveras.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samverkan med såväl Sweco som Länsstyrelsen upplevdes som välfungerande och givande. Företrädarna från Botkyrka kommun upplevde att Swecos konsult var lyhörd, punktlig och följsam utifrån de behov och önskemål som de hade gällande utformningen av stödet. Därtill uppskattades den inledande konsultation med Sweco, där behoven tydliggjordes.

Företrädarna uppskattade att ansökningsprocessen till DelaktighetsBoosten var tydlig och enkel att genomföra.

3.5 Stockholms stad – Jobbtorg Stockholm - tillgänglig och inkluderande arbetsplats, 2021

Om stödinsatsen

Enheten Stöd vid Jobbtorg Stockholm är en verksamhet som arbetar för att stötta människor som har en funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan, att få och behålla ett arbete. Målgruppen är personer som är inskrivna på Jobbtorg Stockholm, och som har daglig verksamhet eller tillhör socialpsykiatrins målgrupp.

Enheten har även ett stadsövergripande uppdrag att verka för att fler ska kunna hitta, få och behålla ett arbete i staden. För att utveckla arbetet med det stadsövergripande uppdraget önskade enheten att Sweco skulle genomföra en kartläggning av det interna arbetet för att personer med funktionsnedsättning ska få och behålla arbete.

Syftet med kartläggningen som Sweco genomförde var att:

- Identifiera framgångsfaktorer för hur personer med funktionsnedsättning får och behåller arbete, och hur dessa faktorer kan spridas till fler verksamheter i staden.
- Identifiera vad som behöver utvecklas och förbättras internt på området.

Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Kartläggningen av det interna arbetet hos Enheten Stöd utgick från fem teman:

- Rekrytering
- Fysisk arbetsmiljö
- Psykosocial arbetsmiljö, normer och bemötande
- Kommunikation
- Kompetens/kompetensutveckling

Insatsen genomfördes med hjälp av intervjuer och en enkät. Att en extern aktör som Sweco genomförde kartläggningen gav mer tyngd åt resultaten och bidrog till att allas ord vägde lika tungt. Inledningsvis var det oklart vad som behövde åtgärdas och arbetas med på enheten, men under processens gång, i dialog med Sweco, blev det tydligt och greppbart, berättar den intervjuade.

Kartläggningens resultat och rekommendationer för fortsatt arbete presenterades i en rapport. Efterarbetet på enheten delades upp på olika grupper som gick vidare med delar av underlaget. Till exempel arbetade HR med hur annonser var utformade i syfte att göra dem mer tillgängliga och inkluderande. Andra såg över broschyrer och informationsmaterial för att göra dem lättillgängliga och se till att klarspråk användes. Temadagar har också arrangerats, i syfte att försöka bli nischade på en inkluderande arbetsmarknad och sprida goda exempel på hur man kan arbeta, internt och externt. Delaktigheten har också stärkts, bland annat genom dialoger med funktionsrättsorganisationer. Enheten har arbetat aktivt med förbättringsarbete sedan DelaktighetsBoosten genomfördes och skulle önska att en extern part skulle kunna utvärdera det som gjorts. "Vi har gjort en massa, men har ingen samlad helhetsbild. Man blir hemmablind också – vad har arbetet gett och vad skulle vi kunna jobba vidare med?" säger den intervjuade.

En utmaning är den kulturförändring som ofta krävs hos de arbetsgivare som medarbetare på enheten möter. Om grundförståelsen kring varför det är viktigt att arbeta aktivt med inkludering saknas hos arbetsgivare är det svårt att komma vidare. Att bli bättre på att möta motstånd är ett område där Stockholms stad ser att de skulle behöva stöd i.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samarbetet med Sweco fungerade mycket bra, det upplevdes enkelt och professionellt. En utmaning var tidspressen – Stockholms stad hade önskat ha kontakt en och en halv eller två terminer, så att det hade funnits möjlighet att reflektera, kunna diskutera uppkomna frågor med mera.

Det är en chef som deltar i det nätverk som Länsstyrelsen samordnar, inte den person vi intervjuat, som dock skulle önska att få ingå i ett nätverk med andra i liknande roller (enhetschef) för att utbyta erfarenheter och få inspiration.

4. Avrapportering av insatser samt lärande uppföljning för år 2022

I följande avsnitt beskriver vi dels stödinsatserna som genomfördes under 2022, dels den lärande uppföljningen av 2022 års insatser för respektive kommun och regionen. Fokus är dels på beskrivningar av det förändringsarbete som ägt rum, dels på resultat och lärdomar.

4.1 Kartläggning av kommunala funktionshinderråd

Utifrån tidigare genomförda processtöd identifierade Sweco och Länsstyrelsen Stockholm ett behov av att fokusera delar av stödinsatserna på kommunala funktionshinderråd eller motsvarande. Därav genomförde Sweco under våren 2022 en kartläggning av funktionshinderrådets utvecklingsbehov, inklusive vilka behov de hade av metod-, kunskap- och processtöd. Kartläggningen berörde även hur funktionshinderråden önskade ta del av ett sådant stöd. Önskemålen låg sedan till grund för Swecos förslag på stödinsatser. Vidare syftade kartläggningen till att informera om DelaktighetsBoosten och skapa ett intresse för stödet bland kommunerna.

Av länets 26 kommuner deltog representanter från funktionshinderråd från 14 kommuner i kartläggningen. En kommun hade inget funktionshinderråd och representanter från övriga 11 funktionshinderråd avböjde medverkan eller svarade inte på förfrågan om att delta i kartläggningen.

Resultaten från kartläggningen visade att:

- Flertalet funktionshinderråd önskade involveras tidigare i beslutsprocesser genom remissförfaranden och ökad samverkan med förvaltningar, nämnder, bolag och andra kommunala råd.
- Funktionshinderrådets roll och mandat upplevdes som otydligt i flera kommuner. Anledningar till det var bland annat bristande mandat och att vissa funktionshinderråd stundtals tenderade att driva individärenden snarare än ärenden av övergripande/strategisk art.
- Flertalet förvaltningar och nämnder saknade till viss del kunskap om funktionshinderrådets roller och möjligheter till samverkan.

- Vissa förvaltningar och nämnder upplevdes till viss del sakna kunskap om tillgänglighetsfrågor generellt.
- Representationen av funktionsrättsrörelsen såg olika ut i olika funktionshinderråd. Vissa funktionsrättsorganisationer fanns inte representerade i vissa kommuner.
- En bristande återväxt i funktionsrättsorganisationerna utgör en utmaning för såväl funktionsrättsrörelsen som för de kommunala funktionshinderråden.
- Den bristande återväxten påverkade även åldersfördelningen i funktionshinderråden. I majoriteten av funktionshinderråden var medelåldern hög.
- Vissa av funktionshinderråden samarbetade med aktörer inom det lokala näringslivet. Vissa funktionshinderråd genomförde även insatser och aktiviteter riktade till allmänheten för att höja den generella kunskapen om tillgänglighets- och funktionshinderfrågor bland allmänheten.
- Överlag saknade funktionshinderråden kunskaper och metoder för att arbeta med integrering av jämställdhets- och barnrättsperspektiv.

Gällande funktionshinderrådens stödbehov samt utformning av stödinsatser visade kartläggningen att:

- 57 procent av funktionshinderråden uppgav att de i hög grad önskade erhålla stöd att nå ut till funktionsrättsrörelsen i syfte att öka involveringen och representationen av funktionsrättsrörelsen i råden. Därutöver önskade råden även mer kunskap om kommunala beslutsprocesser och styrning, samt kunskap om hur man kan arbeta med jämställdhets- och barnrättsintegrering.
- Flertalet av funktionshinderråden önskade även stöd avseende att komma in tidigare i beslutsprocesser, för få bättre förutsättningar för att kunna påverka. Flera uttryckte att råden borde användas i "förebyggande syfte" i större utsträckning.
- Vidare uttryckte flera av funktionshinderråden ett stödbehov gällande att utbyta erfarenheter och lärdomar med andra kommunala funktionshinderråd.
- Gällande utformning av stödinsatser önskade funktionshinderråden i första hand processtöd till funktionshinderråd och utvalda förvaltningar/nämnder i form av workshops eller seminarier. I andra hand önskade råden undervisningstillfällen i form av föreläsningar, samt utbyte med andra funktionshinderråd i form av studiecirkel eller liknande.

Swecos rekommendationer kring utformning av stödinsatser

Utifrån kartläggningens resultat rekommenderade Sweco att processtödet till kommunerna skulle fokusera på:

- Stärkt samverkan mellan funktionshinderrådet och kommunens nämnder/förvaltningar/verksamheter.

- Erfarenhetsutbyten mellan olika kommuners funktionshinderråd.

Med utgångspunkt i kartläggningens resultat, rekommenderade Sweco att teman och upplägg för insatserna, till exempel kunde vara workshopar eller andra dialogforum med ledamöter från funktionshinderråd samt utvalda nämnder, förvaltningar och/eller verksamheter inom en kommun. Syftet med träffarna kunde exempelvis vara att identifiera hur rådet kan vara en del av kommunens arbete och finnas med som remissinstans och/eller i utvecklandet av insatser. Det skulle även kunna handla om samverkansstrukturer och roller inom kommunen för att utveckla en strategi för rådets arbete. Vidare skulle träffarna även kunna fokusera på en aktuell fråga eller ett utvecklingsområde i kommunen (till exempel aktiv involvering i demokratiprocesser, kommunens arbete med barnrättsfrågor, utveckling av en specifik plats eller område i kommunen, med mera).

Därtill föreslog Sweco ett upplägg med erfarenhetsutbyten eller studiecirkel med 2–3 funktionshinderråd från olika kommuner, med fokus på en specifik fråga. Syftet med träffarna skulle kunna vara att funktionshinderråden, i dialog med varandra, ökade sin kunskap om hur de kunde arbeta med den specifika frågan samt hur arbetet skulle kunna organiseras. Förslag på teman för träffarna var *ökad involvering och representation*, samt *integrering av barnrätts- och jämställdhetsperspektiv*.

Vidare rekommenderade Sweco även att erbjuda stöd i form av kartläggningar av funktionshinderrådets nuläge och utvecklingsbehov.

Kartläggningens resultat presenterades för deltagande kommuner i juni 2022 i samband med Länsstyrelsens informationsträff om DelaktighetsBoosten, som riktade sig till länets kommuner och regionen.

4.2 Region Stockholm – tillgänglighetsanpassning av ansökningsprocess för föreningsbidrag

Region Stockholm ansökte om stöd för att undersöka hur regionen kunde utveckla delaktighet och tillgänglighet i ansökningsprocessen för bidrag till intressepolitisk verksamhet för organisationer som företräder personer med funktionsnedsättningar. Syftet med insatsen var att identifiera eventuella utvecklingsområden avseende ansökningsprocessen ur ett tillgänglighetsperspektiv, för att därigenom skapa mer tillgängliga och jämlika förutsättningar för att ansöka om föreningsbidrag.

Undersökningens resultat sammanställdes i en rapport med rekommendationer avseende hur Region Stockholm kunde tillgängliggöra ansökningsprocessen.

Process

Initialt hölls en intervju med två handläggare från enheten Social hållbarhet och strategi som ansvarade för utlysningen av bidraget, ansökans utformning samt handläggande av ansökningarna. Intervjun syftade till att erhålla en bild av hur ansökningsprocessen gick till samt vilka utmaningar som observerats från regionens håll.

Därefter genomförde Sweco en intervjustudie med representanter från fyra olika intresseorganisationer som tidigare ansökt om bidrag. Fokusområden för intervjustudien med representanter från intresseorganisationerna var följande:

- Bakgrund och engagemang inom organisationen
- Innebörd av intressepolitisk verksamhet och bidragets syfte
- Förutsättningar för att kunna ansöka om bidraget
- Tillgänglighet avseende ansökningsprocessen
- Övriga synpunkter

Vidare genomförde Sweco en mindre dokumentstudie av olika underlag som Region Stockholm tillhandahöll, så som ett brevutskick till organisationerna avseende ansökan om bidrag, riktlinjer för bidrag för intressepolitisk verksamhet till organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, blanketten för ansökan om bidrag samt en sammanfattande Powerpointpresentation av riktlinjerna för bidrag.

När materialinsamlingen var färdigställd påbörjade Sweco arbetet med att sammanställa och analysera materialet. Resultaten sammanställdes sedan i en rapport som inkluderade rekommendationer kring hur ansökningsprocessen kunde göras mer tillgänglig.

Slutsatser

Undersökningen visade att det fanns ett antal återkommande teman som intresseorganisationerna lyfte avseende hur ansökningsprocessen kunde göras mer tillgänglig. De teman som framgick var:

- Förtydligande kring begreppet intressepolitisk verksamhet
- Förtydligande av definitionen av funktionsnedsättning
- Tillgänglighet på webbsidan
- Tillgänglighet avseende ansökningsblanketten
- Förtydligande kring ansökans omfattning
- Önskemål om alternativa sätt att fylla i ansökan
- Önskemål om fler stödseminarier samt påminnelser om stödseminariet
- Nå ut till ungdomsorganisationer
- Överensstämmelse mellan ansökan och redovisning

Av intervjumaterialet framgick att det fanns behov av att förtydliga begreppen intressepolitisk verksamhet och funktionsnedsättning på regionens webbsida. Sweco uppfattade även att det till viss del fanns en diskrepans mellan å ena

sidan regionens, å andra sidan föreningarnas definition av begreppet "intressepolitisk verksamhet".

Gällande begreppet funktionsnedsättning önskade vissa av representanterna från organisationerna en begreppsförklaring på regionens webbsida. Ett exempel var om psykisk ohälsa och/eller psykisk funktionsnedsättning ingår i begreppet funktionsnedsättning, och om organisationer som företräder personer med psykisk ohälsa/funktionsnedsättning således kan ansöka om bidraget för funktionshinderpolitisk verksamhet, eller ej.

Vidare önskade representanterna från organisationerna att informationen om ansökan på webbsidan samt ansökningsblanketten skulle göras mer tillgänglig, inte minst för personer som är blinda eller har omfattande synnedsättning. Exempel på tillgänglighetsåtgärder på webbsidan var bland annat checklistor och informationsfilmer om hur ansökningsprocessen går till. För personer som var blinda eller hade en omfattande synnedsättning önskades att blanketten skulle göras kompatibel med de verktyg som målgrupperna använder sig av för att kunna navigera och läsa innehållet i blanketten.

Dessutom önskade vissa av representanterna alternativa sätt att fylla i ansökan, exempelvis via telefonsamtal och/eller videosamtal. Ytterligare önskemål var att regionen, i högre grad, skulle nå ut till ungdomsorganisationer genom att aktivt mejla och bjuda in dem till informationsseminarier och dylikt.

Rekommendationer

I första hand rekommenderade Sweco att ansökningsprocessen och ansökningsblanketten skulle ses över utifrån att det framkommit såväl brister som förbättringsförslag i kartläggningen. Sweco hade dock inte möjlighet att genomföra en fullständig kartläggning, varpå flera relevanta perspektiv kan ha missats. Därav rekommenderade Sweco att involvera experter på tillgänglig digital kommunikation i syfte att utveckla ansökningsprocessen med utgångspunkt i de aspekter som framkom i kartläggningen.

Ytterligare rekommendationer gällde hur Region Stockholm kunde arbeta vidare med att göra ansökningsprocessen mer tillgänglig. Swecos rekommendationer byggde på de resultat som framgick av kartläggningens resultat, till exempel:

- Tydliggör vad som inbegrips i begreppet intressepolitisk verksamhet och ge exempel på vad intressepolitisk verksamhet kan innebära. Detta kan exempelvis göras i en video som publiceras på webbsidan.
- Tydliggör även definitionen av funktionsnedsättning och om t.ex. egen upplevd funktionsnedsättning ingår, eller om det är begränsat till diagnostiserade funktionsnedsättningar.
- Säkerställ att blanketten kan läsas och fyllas i av personer med synnedsättning och att blanketten görs kompatibel med de verktyg som används av målgruppen.
- Se över webbsidans tillgänglighet utifrån att den ska vara lätt att navigera och att det enkelt ska gå att hitta information om bidraget och länkar till ansökningsblanketten.

- Se över möjligheten att ta fram dels en informationsvideo för hur ansökan ska gå till, dels en checklista för ansökningsprocessen.
- Se över möjligheten för organisationerna att kunna fylla i ansökan på alternativa sätt. Exempelvis att organisationerna kan ringa till regionen för att få stöd att fylla i ansökan genom till exempel hjälp med minnesanteckningar. Dock behöver man säkerställa att de inkomna ansökningarna är tillgängliga för bidragsgruppen.

4.3 Lärande uppföljning: Region Stockholm

Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Nu finns en digital plattform för att ansöka om föreningsstöd. Tack vare insatsen fick regionen en bättre förståelse för hur processen behövde se ut och fungera för att vara tillgänglig och så enkel som möjligt, vad som fungerar på skärmläsare och inte, behov av funktionsbrevlåda med mera, utifrån givna ramar. Insatsen bidrog också till att sakkunniga lättare kunde argumentera för behov av förändringar, utifrån de rekommendationer som Sweco lämnade. Att rekommendationerna kom från en neutral, trovärdig, extern part var positivt av flera skäl.

I Region Stockholm efterfrågas att kunna ingå i ett nätverk för erfarenhetsutbyte, ett som inte främst har sjukvårds- och omsorgsfokus, utan med fokus på tillgänglighet, universell utformning, delaktighet. Det finns även önskemål/behov avseende fördjupade kartläggningar kopplade till tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning inom regionen.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samverkan med Sweco fungerade väl och den intervjuade berättar att de kände stort förtroende för Sweco. "De fick med nyanserna som är så viktiga när man gör sådana intervjuer", säger den intervjuade företrädaren från regionen.

4.4 Södertälje kommun – framtagande av stödmaterial

Om stödinsatsen

Södertälje kommun ansökte om stöd för att ta fram ett stödmaterial för hur förvaltningskontoren och Telgebolagen i högre grad skulle kunna samverka med det kommunala funktionshinderrådet. Syftet med stödmaterialiet var att främja funktionshinderrådets delaktighet i kommunala ärenden.

Utgångspunkten var att stödet skulle resultera i en positiv utveckling av Södertälje kommuns arbete med funktionshinderfrågor i stort, genom att förbättra förutsättningarna för samverkan med funktionshinderrådet.

Process

Stödmaterialet bygger på semistrukturerade intervjuer med sammankallande i funktionshinderrådets fyra arbetsgrupper, samordnaren för funktionshinderrådet samt kontorsombud från fyra av kontoren i Södertälje kommun. Därtill bygger stödmaterialet på kompletterande dokumentunderlag, där bland annat Södertälje kommuns Funktionshinderpolitiska styrdokument, arbetsbeskrivningar samt funktionshinderrådets verksamhetsberättelser studerades. Detta utifrån syftet att erhålla en heltäckande bild av bland annat olika rollbeskrivningar och funktionshinderrådets organisation.

I intervjustudien med ledamöter från rådet samt företrädare från förvaltningskontoren framkom följande teman:

- hur samverkan ser ut mellan funktionshinderrådet och kontoren med fokus på samverkansarbete som har genomförts och hur samverkan kan utvecklas,
- vilka tänkbara effekter samverkan mellan funktionshinderrådet och kontoren/Telgebolagen kan få för Södertälje kommun, samt
- hur samverkansarbete kan knytas an till kommunens övergripande arbete avseende att integrera funktionshinderperspektiv.

Resultaten från intervju- och dokumentstudien sammanställdes sedan i ett stödmaterial i form av en skriftlig rapport, som även inkluderar rekommendationer för hur funktionshinderrådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen kan utveckla strukturerna för samverkan framöver. Stödmaterialet presenterades också muntligt av Sweco på plats i Södertälje kommuns stadshus.

Slutsatser

I stödmaterialet beskrevs inledningsvis hur den dåvarande samverkan mellan funktionshinderrådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen fungerade. Det framgick bland annat att rådet främst användes som en remissinstans i kommunen.

Vidare lyfte intervjupersonerna potentiella vinster av en utökad samverkan mellan rådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen, där ett antal goda exempel på tidigare samverkan presenterades. Detta dels för att tydliggöra vad samverkan har lett till på strategisk, verksamhets- och individnivå, dels för att tydliggöra när, hur och kunna exempel på vilka typer av frågeställningar, där samverkan med rådet har initierats.

Här lyftes bland annat goda exempel på samverkan mellan funktionshinderrådet och miljökontoret gällande tillgänglighetsanpassningar av ett naturområde i kommunen, samverkan mellan rådet och ett av Telgebolagen gällande en utställning på museet Tom Tits, samt samverkan med vård- och omsorgskontoret gällande utformning och anpassningar av nya LSS-boenden i kommunen.

Därutöver lyfte de intervjuade att samverkan skulle kunna utvecklas ytterligare avseende följande områden:

- Samverkan kring strategiska frågor
- Samverkan kring mer avgränsade och operativa frågor
- Att använda funktionshinderrådets arbetsgrupper för att pilottesta nya utformningar och verksamheter
- Att funktionshinderrådet kunde användas som en kunskapsbank, med avseende på kunskapen som erhålls via den levda erfarenheten och representationen av personer med olika funktionsnedsättningar.

Intervjupersonerna ansåg även att samverkan mellan funktionshinderrådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen skulle kunna knytas an till Södertälje kommuns övergripande arbete med social hållbarhet och integrering av olika perspektiv. Genom att integreras i det kommunövergripande arbetet, skulle samverkan lättare kunna prioriteras.

Gällande förutsättningar för samverkan framgick att det var särskilt viktigt att ta hänsyn till följande:

- Funktionshinderrådet behöver få tillgång till information och underlag i god tid, för att på bästa sätt kunna stötta och vara ett rådgivande organ för förvaltningskontoren och Telgebolagen.
- Funktionshinderrådet (och dess arbetsgrupper) behöver ses som en resurs i arbetet med tillgänglighet. Därtill bör även förvaltningskontorens ombud ses som en viktig länk mellan vad som sker på beslutsfattandenivå, förvaltningsnivå samt organisationsnivå via funktionshinderrådet.
- Syftet med samverkan mellan funktionshinderrådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen behöver vara tydligt, och vad samverkan är tänkt att leda till.

Utöver ovanstående förutsättningar, lyfte intervjupersonerna även ett antal framgångsfaktorer för en god samverkan. Dessa bestod bland annat av att en bredd av frågor kopplade till exempelvis fysisk tillgänglighet, universell utformning samt kognitiv tillgänglighet lyfts till funktionshinderrådet. Ytterligare exempel var att kontorsombuden från kontoren har dialog med sammankallande i arbetsgruppen för att dels etablera en direkt kontakt och bygga en relation, dels korta ledtider. Att samverkan utformas på ett sätt som överensstämmer med de förutsättningar som såväl funktionshinderrådet som kontoren och Telgebolagen har att förhålla sig till, framhölls också som viktigt.

Rekommendationer

Sweco bilade ett antal rekommendationer för hur funktionshinderrådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen kunde utveckla strukturerna för samverkan framöver. Avseende struktur för samverkan rekommenderade Sweco rådet, förvaltningskontoren och Telgebolagen att:

- I samband med exempelvis sammanträden samt på förvaltningsövergripande nivå utforma strukturen för samverkan vad gäller syfte, roller, ansvarsfördelningar och former för samverkan. Därtill inventera och ha en gemensam dialog kring vilka ärenden som ska lyftas för samverkan samt vilka kompetenser och erfarenheter funktionshinderrådet kan bistå med.
- Vid dialoger och utformning av gemensamma former för samverkan, bjuda in relevanta aktörer från ledningsnivå utifrån syftet att förankra arbetet i samtliga led.
- Applicera de samverkansöverenskommelser och arbetssätt som tas fram gemensamt mellan funktionshinderrådet och kontoren inom ramen för utvecklingsarbetet som pågår avseende samverkan mellan Telgebolagen och funktionshinderrådet, för att därigenom undvika dubbelarbete.

Vidare rekommenderade Sweco att parterna skulle identifiera vid vilka rutiner och processer uppföljning av samverkansarbetet borde ske, samt att de gemensamt skulle ta fram kvalitativa indikatorer för att kunna följa samverkan över tid.

4.5 Lärande uppföljning: Södertälje kommun

Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Stödmaterialet byggde på en kartläggning som innefattade intervjuer med nyckelpersoner och dokumentstudier.

Centrala frågeställningar var:

- hur samverkan ser ut mellan funktionshinderrådet och kontoren med fokus på samverkansarbete som har genomförts och hur samverkan kan utvecklas,
- vilka tänkbara effekter samverkan mellan funktionshinderrådet och kontoren/Telgebolagen kan få för Södertälje kommun, samt
- hur samverkansarbete kan knytas an till kommunens övergripande arbete avseende att integrera funktionshinderperspektiv.

Processen skedde i dialog med funktionshinderrådet och resulterade i ett konkret stödmateriale med rekommendationer för det fortsatta arbetet med att stärka samverkan. Den samordnare (tjänsteperson) som arbetade vid tiden för insatsen arbetar inte längre kvar, vilket medförde att utvecklingsarbetet tillfälligt

stannade av. Stödmaterialet har tydliggjort vad funktionshinderrådet arbetar (och bör arbeta) med och vilka verktyg man kan använda och fungerar nu som ett stöd för att ytterligare systematisera arbetet.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Upplevelsen var, berättar den vi intervjuat, att kontaktpersonerna på Sweco "förstod vad vi var ute efter, det var ett väldigt givande samarbete som vi har stor nytta av".

Ansökningsprocessen för DelaktighetsBoosten upplevdes som tydlig och enkel. En representant från funktionshinderrådet har deltagit vid ett första nätverksmöte med Länsstyrelsen, vilket ses som positivt.

4.6 Tyresö kommun – nulägesanalys av kommunala tillgänglighetsrådet

4.6.1 Om insatsen

Tyresö kommun behövde vidareutveckla och stärka funktionshinderrådets delaktighet i ett tidigt skede i de kommunala beslutsprocesserna. Vidare såg kommunen att ett bättre samspel och dialog mellan förvaltningarna och funktionshinderrådet kan skapa förutsättningar att ta del av den expertkompetens som finns inom rådet i syfte att skapa en mer tillgänglig kommun.

För att utforma verktyg och skapa strukturer som skulle stärka kommunens arbete med delaktighet och samarbete beviljades de stöd för att genomföra inledande intervjuer med nyckelpersoner i funktionshinderrådet och på förvaltningarna. Utifrån resultatet genomfördes workshoppar med funktionshinderrådet, förvaltningarna samt Tyresö bostäder, där en del handlade om att formulera hur arbetet skulle följas upp.

Process

Nulägesanalysen som Sweco genomförde grundade sig på intervjuer med företrädare dels från kommunens förvaltningar, dels från funktionshinderrådet. Intervjupersonerna representerade följande förvaltningar:

- Barn- och utbildningsförvaltningen
- Kommunikationsstaben
- Samhällsbyggnadskontoret, projektering
- Samhällsbyggnadskontoret, underhåll
- Stöd- och servicekontoret
- Äldre- och omsorgsförvaltningen

Workshopen genomfördes med 32 deltagare: förtroendevalda, medlemmar i funktionshinderrådet samt strateger och andra tjänstepersoner vid förvaltningarna.

De huvudsakliga frågeställningarna i workshopen var:

- Håller ni med om resultaten från nulägesanalysen?
- Saknar ni något viktigt eller vill ni utveckla något resonemang?
- Vilka rekommendationer är mest prioriterade?
- Saknar ni någon rekommendation?
- Hur tas arbetet utifrån rekommendationerna vidare?

Slutsatser

Nulägesanalysen strukturerades i ett antal rubriker. Dessa sammanfattas kortfattat nedan.

Rådets roll och syfte. Nulägesanalysen visade att det finns behov att förtydliga rådets roll och syfte i kommunen samt hur arbetet kopplas till visionen för Tyresö kommun.

Behov av rådet i kommunen. Funktionshinderskompetensen efterfrågas i kommunen och det framkom att det finns behov av att involvera tillgänglighetsrådet mer och tidigare i processer.

Arbetsätt och organisering. Det framkom att det finns behov av att se över rådets arbetsätt och organisering. Bland annat finns behov av att börja arbeta smalt och sedan vidga till fler av kommunens områden, samt att se över möjligheten att organisera tillgänglighetsrådet i arbetsgrupper. Det framkom även att förvaltningarna behöver bli bättre på att organisera sitt arbete och processer för att kunna involvera rådet i tidigare skeden.

Samverkan med förvaltningar och nämnder. Samverkan med förvaltningarna har blivit bättre men det finns fortsatta behov av att stärka och systematisera denna. Det framkom även att samverkan med nämnderna är nästintill obefintlig.

Representation och återväxt. Nulägesanalysen visade att återväxten till rådet har varit dålig och att det bidragit till låg representation av bland annat unga. Det framkom även att det behövs en tydligare struktur för arbetet i tillgänglighetsrådet för att få fler representanter att känna motivation att stanna kvar i rådet.

Kommunens tillgänglighetsplan. Det är otydligt vem som har ansvar för att åtgärda vad i kommunens tillgänglighetsplan. Nulägesanalysen konstaterade även att få känner till planen och vilket uppdrag förvaltningarna har utifrån denna. Det är även ett problem att tillgänglighetsplanen inte följer kommunens ordinarie målstyrning.

Rekommendationer

Utifrån resultaten formulerade Sweco rekommendationer för det fortsatta arbetet med att stärka tillgänglighetsrådets roll i Tyresö kommun.

- Tillgänglighetsrådet behöver förtydliga sin roll och hur man önskar arbeta och samverka med förvaltningarna.
- Förvaltningarna behöver planera för samverkan med rådet. Bjud in rådet till prioriterade insatser och sammankomster – till exempel till Kommunledningsgruppen.
- Rådets förtydligande kan eventuellt göras i form av ett "stödmaterial för samverkan" som beskriver rådets roll samt hur samverkan går till. Stödmaterialet kan sedan användas för att kommunicera med förvaltningar (samt nämnder och bolag).
- I arbetet med att stärka samverkan rekommenderar Sweco att inledningsvis begränsa arbetet och fokusera på några "låg hängande frukter". Eventuellt behöver en nulägesinventering göras för att identifiera vilka dessa områden eller frågor kan vara. Genom att arbeta med ett begränsat antal områden/frågor kan formerna för samverkan utvecklas och följas upp för att sedan spridas till fler av kommunens områden.
- Fortsätt arbeta för att stärka representationen i tillgänglighetsrådet och få in fler representanter från funktionshinderrörelsen samt en bredd utifrån organisationer, ålder och kön. Om möjligt – arbeta med stärkt samverkan med t.ex. anpassad skola och LSS-verksamheter med fokus på barn och unga för att få med barnperspektiven ytterligare i rådets arbete.
- Identifiera hur samverkan med kommunens nämnder kan och bör stärkas. Informera i alla nämnder om att rådet finns och vad det kan bidra med.
- Se över möjligheten att erbjuda representanterna från funktionsrättsrörelsen utbildning i intressepolitisk representation. Sådana utbildningar erbjuds ibland av organisationerna själva eller av paraplyorganisationer som t.ex. Funktionsrätt Sverige. Överväg annars att bjuda in en utbildare till tillgänglighetsrådet. Syftet med utbildningarna är att ge representanterna goda förutsättningar att driva intressepolitiskt arbete och representera funktionsrättsrörelsen.
- Stärk uppföljningen av både arbetet i rådet och av tillgänglighetsplanens genomförande.
- Kommunens tillgänglighetsplan har potential att bidra till stärkt samverkan inom kommunen kopplat till funktionshinderfrågor. Sweco menar att förutsättningarna för det skulle öka om planen kom in i ordinarie målstyrning. Sweco uppfattar ett behov av att det ges ett uppdrag att fram en kommunövergripande plan och där tillgänglighetsrådet involveras i, men inte ansvarar för, processen.
- Det finns flera goda exempel på kommuner som tagit fram funktionshinderpolitiska strategier som går hand i hand med ordinarie målstyrning och som har bidragit till ökad integrering av funktionsrättsperspektiv. Se till exempel [MFD:s exempel för strategiarbete](#) samt [Slutrapport DelaktighetsBoosten 2020](#)

4.7 Lärande uppföljning: Tyresö kommun

Processen, resultat av insatsen och aktuella utvecklingsbehov

Den rapport med rekommendationer för det fortsatta arbetet som Sweco levererade, inkluderade resultat från diskussioner i den workshop som genomfördes.

Responserna i kommunen var positiv, fler funktionsrättsorganisationer har tillkommit i funktionshinderrådet och några konkreta beslutsprocesser där funktionshinderrådet kommit in och påverkat finns, men lärdomen är att förändring tar tid. I kommunen saknas en funktion med särskilt ansvar för tillgänglighetsfrågor, vilket i sig är en utmaning.

Funktionshinderrådet har varit ute i nämnder och berättat om rådets roll och funktion och lyft för respektive nämnd relevanta frågor, till exempel barn och ungdomsrelaterade frågor för barn- och utbildningsnämnden, och då fått mycket positiv respons.

Den vi intervjuat från funktionshinderrådet bedömer att mer kunskap om kommunens ansvar, funktionshinderspolitiken och funktionshinderrådets roll behövs i de olika förvaltningarna. Eventuellt skulle en inventering av det aktuella kunskapsläget och tillgänghetsläget i kommunen behövas.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samarbetet med Sweco fungerade väl. "Man kunde prata öppet om vad som inte fungerade och vi kände att vi fick hjälp", säger den intervjuade, som inte har erfarenhet av någon kontinuerlig samverkan med Länsstyrelsen.

4.8 Österåker kommun – stöd till Tillgänglighetsrådet

Om insatsen

Tillgänglighetsrådet i Österåkers kommun beviljades stöd utifrån följande utvecklingsbehov:

- Tillgänglighetsrådet behövde arbeta aktivt för att **öka förutsättningarna för framtida nyrekrytering** och få fler (och yngre) att vilja delta i rådets arbete. En del av detta handlade om att se över rådets arbetsformer.
- Rådet ville **öka sin synlighet utåt och kommunicera mer** kring vad rådet gör, dels gentemot kommunens övriga verksamhet samt dels gentemot kommuninvånare.

- Rådet ville ha **ett skriftligt underlag som beskriver hur rådet arbetar** och vad rådet har uppnått, för att underlätta för nya eller tillfälliga ledamöter, samt för spridning till intresserad allmänhet.

Processen

Inledningsvis genomfördes intervjuer med nio personer som deltar i rådets arbete och har god insyn i arbetsrutinerna.

- Gruppintervju med politiska representanter
- Gruppintervju med ansvariga tjänstepersoner
- Individuella intervjuer med representanter för fem olika föreningar som regelbundet och aktivt deltar i rådets sammanträden

Därefter sökte Sweco kontakt med funktionsrättsorganisationer som inte var med i tillgänglighetsrådet. Telefonsamtal genomfördes med en av dessa organisationer och skriftlig återkoppling lämnades från en annan.

Resultaten från intervjuerna sammanställdes och presenterades för rådet vid sammanträde den 5 december 2022. Vid detta tillfälle genomfördes också en kortare workshop med gruppdiskussioner för att utveckla ett antal frågor.

Slutsatser

Av intervjuer och workshop framträdde en nulägesbild som visade på mycket positivt med rådets organisation och engagemang, men också några utmaningar.

Positivt om rutiner och arbetsprocess: Ledamöterna som intervjuats är positiva till rådets verksamhet överlag och uppfattar engagemanget hos ledning och kollegor som stort och genuint. De intervjuade upplever att det är intressanta och väl förberedda möten med relevant information om vad som händer i kommunen. Mötena dokumenteras på ett strukturerat och lättåtkomligt vis och det sker en återkoppling kring hur frågor tas vidare till förvaltningen. Alla kan påverka agenda och innehåll på möten, men det finns en potential för fler att utnyttja den möjligheten. Många vill ha mer utrymme för dialog och diskussion under mötestiden.

"Det är kul att vara med och det ger en bred information om vad som händer i kommunen. De som driver det har en förmåga att bjuda in och engagera personer från olika förvaltningar. Det är värdefullt för mig!"

"Det är verkstad här! Frågorna engagerar mig mycket."

"Det är bra att det kommer återkoppling från förra mötet varje gång. Man märker att det inte tappas bort utan att det följs upp."

Rådets arbete har gett konkreta resultat: Intervjuer med rådets ledning, ledamöter samt läsning av protokoll visar att rådets arbete har lett fram till konkreta förändringar och resultat. De tillgänglighetsvandringar som genomförts på rådets initiativ beskrivs som ett av de viktigaste resultaten av rådets arbete. Efter rådets vandringar och dialog med centrumägare och kommunal förvaltning har fysiska åtgärder genomförts. Exempelvis har ett ledstråk anlagts på torget i Åkersberga, vilket bidragit till ökad orienterbarhet och självständighet för personer med synnedsättning. God samverkan med fastighetsägare och kommunal förvaltning har varit avgörande för att nå resultat. Tillgänglighetsrådet har även varit drivande i frågan om att inrätta en syn- och hörselkonsultent i Österåkers kommun och genomfört möten och direkt dialog mellan tjänstepersoner och funktionsrättsrörelsen.

Framgångsfaktorer: Här lyfts en ordförande som brinner för frågorna och har ett stort kontaktnät, samt en ansvarig tillgänglighetssamordnare som också har direkt ansvar för fysiska utformningsfrågor i kommunen. Samtidigt har rådets ledning utvecklat en god relation med fastighetsägaren för centrum, vilket också varit en förutsättning för de goda resultaten av tillgänglighetsvandringarna.

I workshopen med tillgänglighetsrådet uppmärksammas dock att rådet hittills främst nått framgång vad gäller de fysiska tillgänglighetsfrågorna och att det finns anledning att framöver bredda arbetet till att även omfatta åtgärder för kognitiv och språkmässig tillgänglighet.

Det är ju mycket fysiska förbättringar som tas upp, det är lite tydligare med de fysiska anpassningarna. Men vi behöver också öka kunskapen om psykiska diagnoser.”

Behov av återväxt och representation: I likhet med flera kommunala tillgänglighets- eller funktionshinderråd har även rådet i Österåker problem med återväxten och att få nya representanter från funktionsrättsrörelsen. Det råder underrepresentation av unga och personer som är i arbetsför ålder. Flera vittnar om att rådet inte är tillräckligt välkänt hos lokala föreningar och potentiella representanter, eller att föreningarna har en inaktuell bild av hur rådet fungerar.

”Innan hade jag ingen aning om vad tillgänglighetsrådet var, inte heller vad tillgänglighet handlar om. Jag tror det är så för många andra också, att kunskapen inte finns riktigt.”

I intervjuer och workshop framkommer att det finns en stark önskan om att få in fler unga representanter för att säkra det framtida arbetet. Det framkommer också flera idéer och förslag kring åtgärder för att bidra till detta.

Förslag från rådets medlemmar:

- Riktade inbjudningar till lokala föreningar inför varje nytt år
- Bjud in till informationsmöte om hur rådet arbetar
- Upplysning om ekonomisk ersättning till föreningen
- Erbjud hjälp att söka tillgänglighetsstöd från kommunen
- Kunskapshöjande inslag som tex inbjudna föreläsare
- Rapportering i lokaltidning och nyhetsbrev
- Vara på plats på bibliotek eller liknande, bjud på fika och informera.
- Öppna upp för tips på var nästa tillgänglighetsvandring ska ske
- Utöka tillgänglighetsvandringarna till att omfatta även
 - kognitiva och intellektuella funktionsnedsättningar
 - språkmässig tillgänglighet
 - platser för barn och unga

"Kanske vi kan hitta ett sätt för allmänheten att tipsa tillgänglighetsrådet? Så att föreningar och privatpersoner kan komma direkt till oss med sina förslag."

En tungt vägande utmaning för flera funktionsrättsorganisationer är också att de har medlemmar som mår fysiskt eller psykiskt dåligt, har perioder av sjukdom, är smittkänsliga eller av annan anledning har svårt att engagera sig långsiktigt och kontinuerligt.

Intervjuer med de icke aktiva föreningarna visar dock på ett intresse för att få ta del av och kunna förmedla information till sina medlemmar. De ser också positivt på möjligheten att anordna lokala informationsmöten för nya medlemmar.

Rekommendationer

Det samlade arbetet visade på ett antal utvecklingsmöjligheter som vid det aktuella tillfället låg inom ramen för vad rådet själva hade möjlighet att initiera och styra, i dess befintliga form. Dessa utvecklingsmöjligheter låg till grund för Swecos rekommendationer.

- Först och främst, arbeta vidare med ledamöternas egna tips och förslag som framkommit under processen.

- Ta hjälp av kommunens kommunikatörer och lokal media för att nå ut och skapa intresse hos allmänheten. Rapportera från tillgänglighetsvandringar och andra aktiviteter, eller uppmärksamma något som rådet har varit med och påverkat.
- Rapportera även direkt till lokala föreningar som *inte* är aktiva, för att de ska påminnas om verksamheten och hållas uppdaterade om det dyker upp lämpliga kandidater till rådet.
- Fortsätt arbeta för att stärka representationen i tillgänglighetsrådet, dels genom en bredd utifrån organisationer, ålder och kön, dels att säkerställa att olika röster får komma till tals hos dem som redan är engagerade. Fokusera på hur psykiska, kognitiva och språkliga aspekter på tillgänglighet kan lyftas fram ännu mer, för att komplettera det redan starka intresset för de fysiska aspekterna.
- Undersök möjligheterna till stärkt samverkan inom frågor som berör och engagerar unga, för att på sikt engagera yngre föreningsrepresentanter. Knyt kontakter med fritidsverksamheter, anpassad skola och LSS-verksamheter med fokus på barn och unga för att få med barnperspektiven ytterligare i rådets arbete, exempelvis i kommande tillgänglighetsvandringar. En kontakt med skolor initierades under DelaktighetsBoosten, men ledde inte vidare och behöver fortsätta följas upp.
- Se över möjligheten att erbjuda representanterna från funktionsrättsrörelsen utbildning i intressepolitisk representation för att ge representanterna goda förutsättningar att driva arbetet framåt i rådet.

En kommentar i efterhand är att förutsättningarna och styrningen av rådet ändrades i samband med att en ny politisk ledning tog vid, vid tiden strax efter Swecos slutleverans.

4.9 Lärande uppföljning - Österåkers kommun

Resultat av insatserna och aktuella utvecklingsbehov

I intervjun med företrädaren från Österåkers kommun framkommer att det som insatsen särskilt bidrog med var att samla in underlag från olika politiker, tjänstepersoner, rådsmedlemmar och representanter från intresseorganisationer. En synergieffekt av intervjuerna med dessa var även att tillgänglighetsrådets roll och funktion blev tydligare för vissa av respondenterna, och att rådets funktion till vis del förankrades ytterligare bland exempelvis politiker och tjänstemän, under arbetets gång. Till exempel visste inte några av respondenterna att man kunde lyfta vissa typer av frågor till rådet, vilket företrädaren från Österåkers kommun beskriver som något av en "aha-

upplevelse”, och ett tydligt behov av att kommunicera rådets funktion gentemot förvaltningar, nämnder och verksamheter, i högre utsträckning.

Företrädaren från Österåkers kommun beskriver även att insamlingen av underlag från olika respondenter innebar att underlaget blev mer nyanserat och brett, vilket sågs som positivt.

Däremot har förutsättningarna för rådet ändrats sedan valet 2022. Antalet sammanträden för rådet har sänkts från sex sammanträden per år till fyra, och de tidigare fritidspolitiker som satt med i rådet har bytts ut mot heltidspolitiker. Rådet behöver landa i de nya förutsättningarna innan man kan fortsätta arbetet med rådets utveckling. Tack vare stödet via DelaktighetsBoosten, finns stödmaterial och rekommendationer på plats om hur rådet kan arbeta, vilket underlättar den fortsatta utvecklingsprocessen.

Företrädaren från Österåkers kommun beskriver att den största utmaningen och utvecklingsbehovet är att locka fler från intresseorganisationerna att ingå i rådet. Därav ser företrädaren att rådet fortsättningsvis kommer att behöva använda olika informationskanaler för att sprida information om rådet, till exempel i samarbete med kommunens kommunikatörer.

Samverkan med Sweco och Länsstyrelsen

Samverkan med Sweco uppges ha fungerat väl. Företrädaren från Österåkers kommun upplevde att Swecos konsult var lyhörd och att dialogen fungerade väl. Därtill uppskattades de regelbundna avstämningarna samt det faktum att parterna träffades såväl digitalt som på plats i Österåker.

Samverkan med Länsstyrelsen beskrivs även fungera mycket väl. Särskilt uppskattar företrädaren från Österåkers kommun att de bjuds in till nätverksträffar och andra aktiviteter. Framför allt uppskattas att kommuner får möjlighet att utbyta erfarenheter, problembilder/lösningar, och olika infallsvinklar med varandra via Länsstyrelsens nätverksträffar.

5. Avrapportering av insatser för år 2023

Under 2023 har Sollentuna och Sigtuna kommun erhållit process- och kunskapsstöd inom ramen för DelaktighetsBoosten. Båda kommunerna har mottagit stöd i två vardera processer. Temat för DelaktighetsBoosten 2023 var barns rättigheter.

De inledande två processtöden till Sollentuna, respektive Sigtuna hade ett uttalat barn- och ungdomsfokus, medan de två efterföljande stödinsatserna inte hade ett lika uttalat barnrättsperspektiv. Däremot fanns i Sigtunas andra stödinsats ett tydligt livscykelperspektiv och i Sollentunas andra insats ett fokus på aktiv involvering – som också bygger vidare på den första stödinsatsen. Även i Sigtuna tog man tillvara på den parallellt pågående första stödinsatsen i den andra, även om de berörde olika utvecklingsprocesser och hörde hemma i olika förvaltningar. Till exempel deltog vissa nyckelpersoner i båda processerna (i intervjuer och/eller workshop).

Att dessa två kommuner erhållit stöd i vardera två omgångar, liksom att den första stödinsatsen i Sigtuna pågick både under våren och hösten/vintern, har inneburit till att stödinsatserna pågått (lågintensivt) under en stor del av 2023.

5.1 Sollentuna kommun – kartläggning av nuläge för funktionshinderrådet

Om insatsen

Det kommunala funktionshinderrådet ansökte om en kartläggning och processtöd gällande funktionshinderrådets roll/funktion och samverkan med förvaltningar och nämnder (dels generellt, dels utifrån ett särskilt fokus på barn och unga med NPF-diagnos).

De huvudsakliga frågeställningarna för kartläggningen var:

- Är funktionshinderrådets roll och mandat tydliga för medlemmarna i rådet, respektive för politiker och tjänstepersoner?
- Hur ser samverkan funktionshinderrådet med förvaltningar och nämnder ut i kommunen? Vilka kontaktvägar finns/saknas?

- Vilka nämnder och verksamheter finns behov av att utveckla samverkan med, dels generellt, dels med fokus på barn och unga med NPF-diagnos?
- Vilka utmaningar och möjligheter finns när det gäller kommunens funktionshinderpolitiska arbete i relation till funktionshinderrådet?

Process

Kartläggningen genomfördes genom dokumentstudier, intervjuer med nyckelpersoner i kommunen (tjänstepersoner, till exempel chefer och politiker från flera nämnder) och fokusgruppsintervju med medlemmar i funktionshinderrådet.

Uppdraget omfattande följande stödinsatser:

- **Kartlägga** hur det ser ut i dagsläget, avseende **samverkan** mellan funktionshinderrådet och olika nämnder/förvaltningar/verksamheter i kommunen.
- Identifiera vilka nämnder och verksamheter det finns behov att **utveckla samverkan** med, dels **generellt**, dels med rörande **barn och unga med NPF** (utifrån kunskaper om universell utformning och tillgänglighet inom funktionshinderområdet).
- Utifrån kartläggningen få **förslag/rekommendationer** kring hur det **funktionshinderpolitiska arbetet** och **rådets funktion** skulle kunna utvecklas.
- Få **argument** för att stärka det generella funktionshinderpolitiska arbetet i kommunen, bland annat genom att tydliggöra funktionshinderrådets roll, till exempel när det gäller tillgänglighet och universell utformning, samt till exempel få förslag till riktlinjer för funktionshinderrådets stärkta roll i kommunen.

Resultaten av kartläggningen har sammanställts i en skriftlig rapport med rekommendationer avseende hur samverkan kan stärkas, riktade till funktionshinderrådet, förvaltningar, nämnder och verksamheter.

Slutsatser

Resultaten visar bland annat att funktionshinderrådets roll och funktion är relativt otydlig för politiker och tjänstepersoner, i vissa fall helt okänt. Vidare framkommer att det generellt sett saknas tydliga kontaktvägar och systematisk samverkan mellan rådet och förvaltningar och nämnder. Funktionshinderrådets helhetsgrepp kring tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering är heller inte självklart för alla som Sweco intervjuat.

Utifrån kartläggningen drar Sweco slutsatserna att funktionshinderrådets roll och mandat behöver tydliggöras, både internt och gentemot kommunens förvaltningar och nämnder, generellt. Kännedomen om vad rådet kan bidra med och hur, bör också kommuniceras internt. Kontaktvägar och samverkansformer bör upparbetas och inte vara personbundna. I detta ska det framgå att det råder

ett ömsesidigt informationsansvar mellan kommunernas förvaltningar och nämnder och funktionshinderrådet.

Det är viktigt att underlag kommer rådet till del tidigt i en utvecklingsprocess, så att rådet ges förutsättningar för att bidra med sina erfarenheter och kunskaper på mest effektiva sätt. Att rådet är placerat centralt, under kommunstyrelsen, bedömer Sweco som positivt för rådets förutsättningar att utveckla sitt arbete och samverka framgent. Likaså är det positivt att det råder politisk enighet kring funktionshinderrådets unika roll som rådgivande organ.

Slutligen framkommer att rådet skulle kunna ha en roll i kommunens arbete för barn och unga med NPF-diagnos, framför allt skolsituationen, men att befintliga forum bör nyttjas, snarare än att rådet ska fungera som länk mellan verksamheter.

Rekommendationer

Utifrån kartläggningens resultat riktar Sweco följande rekommendationer till funktionshinderrådet:

- **Tydliggör rådets roll, syfte och mandat, internt och externt.**
Rådets roll, syfte och mandat behöver tydliggöras både internt gentemot rådet och externt i kommunen. I ett första steg klargöra rådets roll och syfte samt arbetsstrukturer – vad kan rådet erbjuda?
- **Marknadsför rådet gentemot kommunens förvaltningar, nämnder och relevanta verksamheter.**
Rådet behöver marknadsföra sig gentemot kommunen. När funktionsrättsrådet har landat i sin roll och när det är tydligt vilken funktion rådet ska fylla, kan marknadsföringsinsatser gentemot kommunens nämnder, förvaltningar och verksamheter behövas. De behöver känna till att rådet finns, hur samverkan bör ske och vad rådet kan bidra med, när. Använd gärna konkreta exempel på när rådet haft en positiv påverkan i en beslutsprocess och när det gått snett, dvs. när rådet inte involverats och ej välgrundade beslut fattats. Rådet rekommenderas även att tydliggöra att det inte är särskilt kopplat till LSS-frågor eller uteslutande vuxna, utan att det är relevant att diskutera tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering inom alla kommunens områden, om än i olika utsträckning, och för alla åldrar.
- **Behåll helhetsperspektivet.**
Att rådet har ett helhetsperspektiv, både på funktionsrätt och i relation till kommunens olika ansvarsområden (förvaltningar och nämnder), är centralt. Funktionshinderrådets styrka är just att olika funktionsrättsperspektiv samlas och att medlemmarna har ett helhetsperspektiv på tillgänglighet, universell utformning, icke-diskriminering och delaktighet.

Vidare rekommenderar Sweco, utifrån kartläggningen, följande till nämnder, förvaltningar och verksamheter i kommunen:

- **Bjud in rådet i god tid i till exempel en utvecklingsprocess.**
 - Ha med funktionshinderrådet i planeringen inför att utvecklingsarbete drar igång. Informera och skicka eventuella dokument i god tid (tänk på att rådet har ett begränsat antal sammanträden under året). Ibland kan det handla om att informera, ibland om att involvera rådet, beroende på vad frågan gäller. När rådet involveras tidigt i en process, ökar dess möjlighet att bidra med värdefulla kunskaper och erfarenheter, så att kommunen kan fatta välgrundade beslut.
- **Bjud in representant från rådet att delta i forum där funktionsrättsperspektiv och kunskap om tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet behövs.**
- **Vid osäkerhet – ställ frågor till rådet.**

Se rådet som en resurs, även när det inte är solklart vilken typ av kompetens som eventuellt behövs i en process.

5.2 Sollentuna kommun – processtöd för fortsatt arbete med funktionshinder-rådet

Om insatsen

Funktionshinderrådet ansökte om utökat stöd för att fortsätta processen med att stärka funktionshinderrådet internt, stärka grundläggande kunskaper om kommunens ansvar och arbete inom det funktionshinderpolitiska området, samt marknadsföra funktionshinderrådet och diskutera möjliga samverkansformer (mellan funktionshinderrådet och förvaltningar och nämnder i kommunen). I stödet ingick två workshoppar: en med funktionshinderrådet och en med representanter från funktionshinderrådet, tjänstepersoner från olika förvaltningar samt politiker från olika nämnder.

Process

Workshoparnas innehåll och prioriterade frågeställningar stämdes av löpande med funktionshinderrådets ordförande samt ansvarig nämndsekreterare. Den första workshopen med funktionshinderrådet syftade till att diskutera hur helhetsperspektivet kan stärkas och säkerställas i rådets arbete, hur samverkan och kommunikation med förvaltningar och nämnder skulle kunna se ut, funktionshinderrådets roll och funktion, kartlägga kompetenser som finns i funktionshinderrådet, diskutera resultaten av kartläggningen som genomfördes i

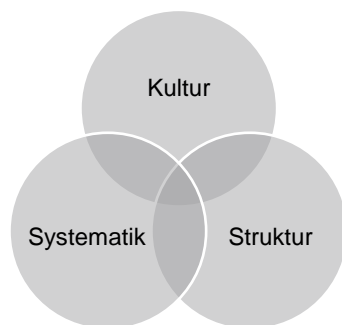
den första stödinsatsen, samt fånga upp medskick inför den andra workshopen. Workshopen bestod av både gruppdiskussioner och diskussion i helgrupp. Funktionshinderrådets medskick inför den andra workshopen var bland annat följande:

- *Funktionshinderperspektivet måste man titta på likaväl som miljö- och barnperspektivet.*
- *Bli medvetna. Det är viktigt för det berör så många.*
- *Kommunens ansvar för att rådet ska synliggöras*
- *Att kommunen ska vara ett föredöme för andra kommuner – man kan vara först.*
- *Alla är lika, men ändå olika.*
- *Viktigt att funktionshinderfrågor- och perspektivet lyfts i de respektive nämnderna.*

I den andra workshopen var syftena att lyfta funktionshinderperspektiv, förmedla en nulägesbild utifrån den kartläggning som gjordes i den första stödinsatsen, samt mötas över organisationsgränserna och utforska möjliga samverkansformer för att skapa långsiktighet i samarbetet med funktionshinderrådet. Efter workshopen fick deltagarna ta del av Swecos anteckningar.

Den andra workshopen inleddes med en variant av övningen "Friktion och fördel". Porträttbilder med personer i olika åldrar och från olika delar av världen med tillhörande pratbubblor användes i relation till ett antal påståenden kring till exempel att ta sig fram i samhället, att vara i kontakt med myndigheter med mera. Detta för att workshopdeltagarna skulle reflektera över människors olika livsvillkor och förutsättningar och vad det kan innebära att leva med en funktionsnedsättning i praktiken, i vardagen. Övningen hade ett intersektionellt perspektiv med fokus på funktionsvariation.

Workshopen innehöll således både faktamässigt kunskapshöjande delar och arbete med struktur (samverkansformer) och kultur.

Det är inte endast juridiska ramverk och strategier (systematik), processer och arbetssätt (struktur) som påverkar förmågan att respektera, skydda och främja inkludering och mänskliga rättigheter, utan även (o)kunskap och attityder (kultur), på individ-, grupp- och organisationsnivå.

Deltagarna fick även ett kuvert innehållande definitioner av vanliga begrepp, så som funktionshinder och mänskliga rättigheter, samt en summering av medskicken och dokumentationen från den första workshopen.

Efter den inledande övningen förmedlade Sweco de huvudsakliga resultaten av kartläggningen, samt informerade om grunderna i funktionshinderspolicen och kommuners ansvar, med fokus på aktiv involvering. Deltagarna delades upp i tre grupper, som fick diskutera frågor kring samverkan, rådets roll, organisatoriska utmaningar och behov av kunskap. Grupperna fick även dela med sig av sina reflektioner i helgrupp. Dokumentation från workshopen skickades i efterhand till ordförande i funktionshinderrådet.

Slutsatser

Sollentuna kommun har de senaste 1,5 åren arbetat aktivt för att tydliggöra och informera internt om funktionshinderrådets roll och funktion, för att stärka det funktionshinderpolitiska arbetet i kommunen, särskilt inom de nämnder och förvaltningar som ditintills inte hade haft någon systematisk samverkan med rådet. Under 2023 har viss förflyttning kunnat ses i funktionshinderrådets arbete och i en stärkt, men ännu inte fullt ut systematiserad samverkan internt. Arbetet med att stärka funktionshinderrådet fortsätter och det underlag och de insatser som funktionshinderrådet gjort tillsammans med Sweco upplevs vara värdefulla i det utvecklingsarbetet. De slutsatser och rekommendationer som Sweco gav i den första stödinsatser är fortsatt delvis aktuella.

5.3 Sigtuna kommun – idrottspolitiskt program

Kultur- och fritidsförvaltningen i Sigtuna kommun beviljades stöd i form av en nulägesanalys med fokus på hur förvaltningarna arbetar med och samarbetar kring fritidsfrågor. Detta mot bakgrund av att kultur- och fritidsförvaltningen arbetar med att ta fram ett förvaltningsövergripande idrottspolitiskt program (med fokus på motion och rörelse snarare än idrott). Utifrån nulägesanalysen har sedan en workshop hållits med olika förvaltningar i kommunen, utifrån syftet att bidra till att svara på frågor kring hur samarbetet kan stärkas samt åtgärder framåt. I processen (och i det idrottspolitiska programmet) skulle barn och vuxna med funktionsnedsättning inkluderas.

Processtödet har syftat till att stärka samarbetet kring idrott, motion och rörelse mellan förvaltningarna. De huvudsakliga frågeställningarna för nulägesanalysen var:

- Hur arbetar och samverkar förvaltningarna i dagsläget när det gäller frågor kring motion och rörelse? Vad skulle kunna förbättras eller utvecklas?
- Hur arbetar och samverkar förvaltningarna i dagsläget när det gäller tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning(ar), med fokus på motion och rörelse?

- Hur ser nyckelpersoner i de olika förvaltningarna och i olika verksamheter på ett förvaltningsövergripande idrottspolitiskt program? Vilka behov ser de och vad önskas att programmet ska bidra till?

Process

Nulägesanalysen har genomförts via löpande dialogmöten med företrädare från kultur- och fritidsförvaltningen samt intervjuer med nyckelpersoner från olika förvaltningar och verksamheter. Resultaten har sedan sammanställts i en skriftlig rapport med rekommendationer för den fortsatta arbetsprocessen med det idrottspolitiska programmet.

Därefter genomfördes en workshop med tjänstepersoner från olika förvaltningar och representanter från det lokala civilsamhället. Workshopen syftade till att samla in medskick inför den fortsatta processen och förankra arbetet hos berörda parter, men även till att skapa engagemang, utbyta erfarenheter och att gemensamt reflektera kring det idrottspolitiska programmet.

Sweco inledde workshopen med en sammanfattning av resultaten från nulägesanalysen samt en presentation av intervjupersonernas medskick inför framtagandet av ett förvaltningsövergripande idrottspolitiskt program. Därefter delades deltagarna upp i grupper där de fick diskutera frågor kring genomförandet av ett idrottspolitiskt program för de respektive förvaltningarna/verksamheterna samt vilka frågor som var viktiga för de olika förvaltningarna/verksamheterna att få med i programmet. Grupperna fick sedan presentera sina reflektioner och diskussioner i helgrupp.

Därpå fortsatte gruppdiskussionerna, utifrån frågor kring vilka prioriterade målgrupper (med utgångspunkt i resultaten av nulägesanalysen) som kommunen och civilsamhället når idag avseende motion, rörelse och idrott, vilka befintliga aktiviteter som skulle kunna utvecklas ytterligare för att nå ännu fler, vilka målgrupper som deltagarna anser vara viktigast att prioritera i programmet, samt hur förvaltningar och verksamheter kan samverka för att nå dem som rör på sig minst. Resultaten av diskussionerna och reflektionerna presenterades sedan i helgrupp.

Workshopen avslutades med en gemensam reflektion i helgrupp där deltagarna fick reflektera kring hur arbetet med det idrottspolitiska programmet kan organiseras inom de respektive förvaltningarna samt vad nästa steg i processen bör vara. Sweco sammanställde och antecknade vad som sades under diskussionerna, och delade sedan anteckningar och PowerPoint-presentation med företrädare från kultur- och fritidsförvaltningen.

Slutsatser

Av nulägesanalysen framkom att det saknas ett generellt förvaltningsövergripande arbete i frågor som rör motion, rörelse och idrott, men några förvaltningar samverkar kring hälsa, som exempelvis fritids- och kulturförvaltningen, vård- och omsorgsförvaltningen och utbildningsförvaltningen. Därtill finns även pågående samverkansarbete mellan kultur- och fritidsförvaltningen och olika aktörer inom föreningslivet.

Ett resultat som framkommer av nulägesanalysen är att kommunen, generellt sett, behöver bli bättre på att kommunicera och nå ut bland de målgrupper som rör på sig minst. Personer med funktionsnedsättningar, flickor (framför allt utrikesfödda) och personer med sämre socio-ekonomiska förutsättningar är då exempel på prioriterade grupper. Det finns ett behov av att använda sig av fler informationskanaler och anpassa information om aktiviteter utifrån olika målgrupper, menar de intervjuade.

Dessutom framkom att det finns såväl kommunala verksamheter som föreningar som erbjuder idrottsaktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning, men att det är relativt få föreningar som bedriver idrott för barn och unga med funktionsnedsättningar, samt att det upplevs vara svårt att locka dessa barn och unga att delta på aktiviteterna.

I kartläggningen framkom även ett antal exempel på pågående arbeten som rör motion och hälsa för olika målgrupper. Exempelvis har skolorna många välfungerande arbeten som rör hälsa och rörelse, där till exempel idrottslärare på en anpassad skola har en god samverkan med kultur- och fritidsförvaltningens samordnare för personer med funktionsnedsättning avseende aktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning. Vård- och omsorgsförvaltningen har också en enhet som arbetar förebyggande och i samarbete med föreningslivet genomförs olika aktiviteter, till exempel promenadgrupper, gympa med mera. Det som däremot saknas är en övergripande strategi för arbetet, då det nuvarande arbetet främst drivs av enskilda medarbetare, vilket innebär risk för att det blir skört och personbundet.

Intervjupersonerna lyfter även ett antal medskick inför framtagandet av det idrottspolitiska programmet. Dessa medskick är följande:

- Skapa tydliga strukturer och ramar för vad varje förvaltning ska bidra med, inom ramen för det idrottspolitiska programmet
- Tydliggör kopplingen till motion, rörelse och hälsa, oavsett förvaltning
- Förankra arbetet och knyt an till redan pågående arbete och etablerade samarbeten
- Integrera programmet i befintlig verksamhet
- Ha en helhetssyn på motion, idrott och rörelse
- Kom ihåg den sociala aspekten
- Ta tillvara på de önskemål, synpunkter och förslag som redan samlats in från medborgare och lyssna in vad t.ex. barn och unga efterfrågar
- Låt det idrottspolitiska programmet bidra till ökad kunskap om att motion och idrott är (ska vara) för alla, oavsett funktionsförmåga och hur till exempel olika idrotter kan göras tillgängliga, även för de som är rullstolsburna
- Gör verksamheter och aktiviteter tillgängliga i praktiken
- Uppmana och underlätta för föreningar att starta motions- och idrottsverksamhet för personer i olika åldrar och med olika funktionsförmåga

Rekommendationer

Med utgångspunkt i nulägesbilden har Sweco sammanfattat ett antal rekommendationer för det fortsatta arbetet med att ta fram ett förvaltningsövergripande idrottspolitiskt program. De är uppdelade i rekommendationer för Sigtuna kommun (med fokus på förvaltningar, nämnder och verksamheter) respektive rekommendationer för samverkan med föreningslivet.

Rekommendationerna till Sigtuna kommun (nämnder, förvaltningar och verksamheter) är följande:

- **Var tydliga med syftet med det idrottspolitiska programmet.** Med ett tydligt syfte blir det också lättare för var och en, oavsett funktion, att ta till sig budskapet och omsätta det i praktiken, i sitt arbete.
- **Gör programmet lättillgängligt och tydligt.** Ha hellre färre än många målsättningar och fokusområden. För många målsättningar och fokusområden riskerar att bidra till otydlighet och förvirring.
- **Ta reda på vilken kompetens som finns och systematisera arbetet.** Undersök vilka funktioner inom de olika förvaltningarna som arbetar med och/eller har kompetens om *funktionshinderfrågor*, respektive *hälsa/motion/rörelse/idrott*, i syfte att stärka och systematisera arbetet och samverkan, internt. I detta ingår även att t.ex. hitta synergieffekter. Kanske behövs kunskapshöjande insatser? Kanske kan föreningslivet dela med sig av sin kunskap?
- **Lyssna och skapa utrymme för delaktighet.** Fortsätt lyssna in medborgarnas, civilsamhällesorganisationernas och medarbetarnas erfarenheter och önskemål i processen med att ta fram det idrottspolitiska programmet.
- **Behåll livscykel- och helhetsperspektivet.** Motion och rörelse är viktigt för alla, oavsett ålder eller funktionsförmåga. Rörelse i vardagen kan vara minst lika viktigt som möjligheten att engagera sig i någon sportaktivitet, beroende på vem det gäller och när i livet.
- **Våga prioritera.** För att sänka trösklarna för de som i dagsläget inte motionerar eller idrottar, behöver prioriteringar göras utifrån i vilka (bostads-)områden och grupper i befolkningen där behoven är som störst.

Swecos rekommendationer för en ökad/fördjupad samverkan med föreningslivet är följande:

- **Överväg att upprätta ett funktionshinderråd eller annat forum för dialog.** Ett forum där funktionshinderfrågor kan diskuteras i dialog med funktionsrättsorganisationer möjliggör en mer systematisk samverkan i dessa frågor och stärker möjligheten för de målgrupper som berörs att kunna påverka processer och beslut, via intresseföreningarna.
- **Säkerställ att relevanta aktörer från civilsamhället är delaktiga i framtagandet av det idrottspolitiska programmet.** En bred delaktighet i framtagandeprocessen stärker förutsättningarna för att programmet ska få genomslag i praktiken.

- **Vid behov – kartlägg vilka föreningar som är aktiva i kommunen** och som skulle kunna bidra till det idrottspolitiska programmet och/eller det funktionshinderpolitiska arbetet.

5.4 Sigtuna kommun – stöd i framtagande av plan för verksamhetsområdet personer med funktionsnedsättning

Om behovet och stödinsatsen

Vård- och omsorgsförvaltningen i Sigtuna kommun ansökte om processtöd för att genomföra en behovsinventering inför framtagande av en plan för verksamhetsområdet personer med funktionsnedsättning. Planen ska *del*s bidra till att stärka kvaliteten inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som får stöd genom LSS samt för personer som har en psykiatrisk diagnos, *del*s bidra till en tydlig strategisk inriktning för det funktionshinderpolitiska arbetet i kommunen.

Syftet med planen är att öka delaktigheten och självständigheten för personer med funktionsnedsättning i kommunen. Det är den andra, generella inriktningen, som Sweco fokuserat på inom ramen för DelaktighetsBoosten.

De huvudsakliga frågeområdena i genomförandet var:

- Hur kommunen, på en övergripande nivå, arbetar med perspektiven tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, delaktighet och involvering.
- Om och hur samverkan sker mellan nämnder, förvaltningar och verksamheter gällande frågor som rör funktionshinderperspektiv, tillgänglighet, delaktighet och involvering. Därtill hur eventuell samverkan uppfattas fungera.
- Vad olika nyckelpersoner inom kommunen och inom civilsamhället skulle önska, när det gäller samverkan och dialog i frågor som rör tillgänglighet och delaktighet.
- Vilka utvecklingsområden som finns på kommunövergripande nivå gällande perspektiven tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, delaktighet och icke-diskriminering.
- Vad olika nyckelpersoner i kommunen och civilsamhället anser behövs för att åstadkomma ökad delaktighet i kommunens arbete med tillgänglighet, inkludering och icke-diskriminering, och hur planen för verksamhetsområdet personer med funktionsnedsättning kan vara ett stöd i det utvecklingsarbetet.
- Vad som krävs för att skapa ett långsiktigt hållbart arbete med funktionshinderperspektiv, tillgänglighet, delaktighet och involvering på kommunövergripande nivå.

Process

Behovsinventeringen genomfördes hösten 2023. Syftet med intervjuerna var att få en nulägesbild och förstå behoven i relation till en förvaltningsövergripande plan inom området.

Följande moment ingick:

1. Löpande dialogmöten med företrädare från vård- och omsorgsförvaltningen
2. Tio intervjuer med totalt 17 nyckelpersoner från kommunen och två representanter från en civilsamhällesorganisation samt personligt ombud
3. Skriftlig rapport utifrån behovsinventering och rekommendationer inför det fortsatta arbetet med framtagandet av planen
4. Workshop med nyckelpersoner i kommunen (november)
5. Dokumentation: Power Point med summering av workshopdiskussionerna

Huvudsakliga slutsatser och medskick från intervjuer och workshop

De huvudsakliga slutsatserna och medskicken från de intervjuade inför framtagandet av planen var:

Vad är viktigt i framtagandet av planen?

- Ha tydliga mål.
- Planen ska kunna omsättas i praktiken, förverkligas.
- Säkerställ tydligt fokus på lika-behandling.
- Tydliggör strukturen och ramarna för arbetet – viktigt att ge förutsättningar för att skapa långsiktighet och sätta en färdriktning.
- Koppla till exempel kompetensutveckling till de långsiktiga målen.
- Ha ett holistiskt och salutogent perspektiv.
- Inkludera de personer med funktionsnedsättning, till exempel psykisk funktionsnedsättning, som i dagsläget hamnar mitt emellan stödinsatser eller funktioner.
- Var tydlig med hur planen ska följas upp.

Finns målgrupper som planen särskilt bör fokusera på?

- Å ena sidan: nej, planen ska inkludera alla.
- Å andra sidan: ja, vissa målgrupper är på olika sätt särskilt utsatta i dagsläget, till exempel barn och unga med NPF-diagnos, unga med intellektuell funktionsnedsättning, personer med psykiska funktionsnedsättningar och äldre med vissa funktionsnedsättningar, samt personer med sämre socio-ekonomiska förutsättningar.

Vilka bör involveras i arbetet med att ta fram planen?

- Planen borde stämmas av med funktionsrättsorganisationer och utförarverksamheter, som står nära målgrupperna, till exempel genom att gå ut på remiss till dem.

- Involvera brukare, till exempel i dialoger.
- Involvera tjänstepersoner från olika förvaltningar, som på olika sätt arbetar med tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Workshopen genomfördes med närmare 20 deltagare med olika roller (strategiska och målgruppsnära) från olika verksamheter inom vård och omsorg, samt ett par representanter från civilsamhället. Syftet var att gemensamt definiera och tydliggöra strategiska utvecklingsområden för vård- och omsorgsnämndens arbete för personer med funktionsnedsättning. Detta med fokus på lika-behandling, inkludering, delaktighet och tillgänglighet för alla invånare.

Workshopen inleddes med att Sweco presenterade de huvudsakliga slutsatserna från kartläggningen, samt intervjupersonernas medskick inför framtagandet av planen.

I workshopen användes bland annat metoden "Klarsynthet" som går ut på att deltagarna både får reflektera enskilt och gemensamt, i flera steg. Frågeställningen gällde prioriterade områden för planen ("vad"). Övningen syftar till att bidra till *förankring*, *samsyn* och *förståelse* för vad som är viktigt i den gemensamma vägen framåt. Därefter fick deltagarna även reflektera kring sina egna roller, nämndens och kommunens som helhet ("hur") i det funktionshinderpolitiska arbetet. Avslutningsvis fick deltagarna dela med sig av gruppens och sina egna reflektioner i helgrupp. Efter workshopen skickade Sweco anteckningar från workshopdiskussionerna till Sigtuna kommun.

Rekommendationer

Utifrån intervjumaterialet sammanfattade Sweco följande rekommendationer för det fortsatta arbetet:

Ett tydligt syfte. Med ett tydligt syfte blir det också lättare för var och en, oavsett funktion, att ta till sig budskapet och omsätta det i praktiken.

Tydlig, tillgänglig och kärnfull. Gör planen lättillgänglig, tydlig och kärnfull. Ha hellre färre än många målsättningar och fokusområden. För många målsättningar och fokusområden riskerar att bidra till otydlighet och förvirring. Hänvisa gärna till vidare läsning i andra dokument, i stället för att ha långa beskrivningar som inte direkt kopplar an till syfte och mål i planen.

Planens två ben. Var tydlig med planens två "ben" – ett i omsorgen och ett generellt, med fokus på tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering för alla medborgare.

Helhet och långsiktighet. Låt planen bidra med ett starkt helhetsperspektiv (hela människan, oavsett funktionsnedsättning(ar)) och långsiktighet.

Kompetensinventera. Ta reda på vilken kompetens som finns internt, inom olika förvaltningar. Undersök vilka funktioner inom de olika förvaltningarna som arbetar med och/eller har kompetens om funktionshinderfrågor.

Forum för dialog med funktionsrättsorganisationer. Säkerställ att relevanta aktörer från civilsamhället är delaktiga i framtagandet och förverkligandet av planen. En bred delaktighet stärker förutsättningarna för att programmet ska få genomslag i praktiken. Funktionsrättsorganisationer verksamma i närliggande kommuner skulle till exempel kunna bjudas in till dialog.

Vid behov – kartlägg vilka föreningar som är aktiva i kommunen och som skulle kunna bidra till ett tydligare fokus på tillgänglighet, delaktighet och icke-diskriminering, långsiktigt.

Generella erfarenheter från kommuners arbete med strategier och liknande. Enligt vår erfarenhet från arbetet med DelaktighetsBoosten och andra uppdrag inom funktionshinderområdet upplevs styrning i form av strategi eller liknande ofta som viktigt. En förvaltningsövergripande plan eller strategi kan bidra till att skapa en inriktning för arbetet, tydliggöra ansvar och främja bredare samverkan (till exempel över förvaltningsgränserna). Just förvaltningsövergripande samarbeten kring frågor där det finns gemensamma beröringspunkter (till exempel icke-diskriminering och universell utformning) beskrivs ofta som positiva. Det är med andra ord inte dokumenten i sig som leder till framgång, utan de behöver vara välkända för de som berörs i kommunen och innehålla tydliga mål för arbetet. En annan framgångsfaktor i det funktionshinderpolitiska arbetet är att det finns en funktion som ansvarar för att integrera strategin i organisationen och ser till att arbetet följs upp.

6. Lärdomar och reflektioner

Här summerar vi våra övergripande reflektioner från arbetet med DelaktighetsBoosten.

6.1 Funktionshinderråden

En reflektion är att det i mångt och mycket kvarstår utmaningar i kommunerna vad gäller såväl förankring av funktionshinderråden, som samverkan mellan funktionshinderråd och nämnder, förvaltningar och verksamheter. Detta beskrevs som en utmaning även i slutrapporten för DelaktighetsBoosten från 2021. Dock uppfattar Sweco, efter 2022 och 2023 års insatser i kommunerna och regionen, att funktionshinderperspektivet och frågeställningar som rör funktionsrätt generellt har lyfts upp på kommunernas agenda.

Det tycks finnas en ökad medvetenhet om och ett ökat intresse för att integrera funktionshinderperspektiv i olika processer på kommunal och regional nivå. Däremot uppfattar Sweco att initiativ och beslutsfattande om att lyfta och integrera funktionshinderperspektiv tenderar att komma från andra håll än specifikt från funktionshinderråden. Det kan dels ha med rådets mandat och uppdrag (som rådgivande organ) att göra, dels bero på att råden i flera kommuner fortfarande är förhållandevis anonyma gentemot nämnder, förvaltningar och olika verksamheter.

I de kommuner där funktionshinderråden utgör en viktig samverkanspart och är involverade i olika beslutsprocesser, tenderar de att vara centralt placerade, användas som remissinstans, och/eller att syfte och *vilka* frågeställningar som är aktuella för samverkan mellan funktionshinderråd och förvaltningar är klargjorda och tydliga. Likaså finns där strukturer för samverkan.

Flera av de funktionshinderråd som Sweco stöttat uttrycker också att det uppfattas vara positivt för deras arbete när det finns kommunövergripande styrdokument där funktionshinderperspektivet ingår. En kommunövergripande färdriktning kan ge mer tyngd åt funktionshinderrådets arbete.

Generellt är det en utmaning när funktionshinderråden är uppdragsgivande kontakt, eftersom kopplingen till och förankringen i tjänstemannaorganisationen inte är lika tydlig som i de fall den uppdragsgivande kontakten är en chef, samordnare eller liknande. Den politiska förankringen är viktig, men "hur"-frågorna ligger på tjänstepersonsnivå.

Politiker kan behöva generella kunskapshöjande insatser, men de organisatoriska förutsättningarna är ofta avgörande för att arbetet ska bli hållbart över tid och då är det viktigt att nyckelpersoner i tjänstemannaorganisationen involveras i arbetet. En lösning skulle kunna vara att både till exempel ordförande i rådet och en tjänsteperson är kontaktpersoner gentemot uppdragstagaren (Sweco).

6.2 Barns rättigheter och delaktighet

Gällande fokusområdet för DelaktighetsBoosten 2023: barn och unga med funktionsnedsättning och delaktighet, kan Sweco konstatera att det pågår många insatser och utvecklingsarbeten för målgruppen i kommunerna som mottagit stöd under året. Dessa insatser och utvecklingsarbeten sker inom ramen för de verksamheter som direkt möter målgruppen, till exempel inom anpassad skola, fritidsverksamhet, boenden med särskild service och inom föreningslivet.

Därför menar Sweco att det, utöver funktionshinderråd eller dylikt, finns andra kommunala verksamheter och pågående arbeten där DelaktighetsBoosten torde göra nytta. Detta genom att exempelvis stötta redan pågående verksamheter och insatser som riktar sig till barn och unga med funktionsnedsättning. Till exempel skulle Sweco kunna stötta verksamheter och pågående arbeten med processtöd och utvärdering av olika arbetsmetoder, alternativt stötta verksamheter att implementera och systematisera pågående arbete för målgruppen.

Därtill kan funktionshinderråden fylla en viktig funktion när det kommer till perspektiv som rör barn och unga med funktionsnedsättning och delaktighet. Till exempel framkom i nulägesanalysen av funktionshinderrådets roll och funktion i Sollentuna kommun, att funktionshinderrådet (i högre grad) skulle kunna samverka med de förvaltningskontor och verksamheter som möter barn och unga med funktionsnedsättningar, och sitta med i nätverk och grupper där frågeställningar gällande barn och unga med funktionsnedsättning diskuteras (exempelvis avseende skola).

Flera funktionshinderråd i länet kan fortsatt behöva få ta del av kompetenshöjande insatser med fokus på barnrätt och funktionshinder (och även jämställdhet). Att kompetensutveckla funktionshinderråden inom barnrätt kan även ses som extra relevant, då ledamöterna i majoriteten av länets funktionshinderråd är äldre.

6.3 Kontakt under en längre tidsperiod

Att stödinsatserna pågått under stora delar av året (2023) till både Sigtuna och Sollentuna, har möjliggjort en längre period av samarbete och dialog, tid för reflektion och konkret utveckling. Under året har vi följt dessa kommuners utvecklingsarbete på ett sätt som inte är möjligt vid en kortare insats.

Vi hoppas att det i sig haft en positiv inverkan på utvecklingsprocesserna i kommunerna. Det gäller särskilt stödinsats ett och två i Sollentuna och

stödsats ett i Sigtuna. Ett konkret exempel på att utveckling skett under året är att funktionshinderrådet i Sollentuna har rekryterat nya funktionsrättsorganisationer och ändrat sina arbetsätt, med arbetsgrupper på prov.

Feedback som framkommit i den lärande utvärderingen rör just att stödet via DelaktighetsBoosten upplevdes ske under kort tid och att man hade önskat en möjlighet att följa upp och ha kontakt under en lite längre tidsperiod (dvs. längre än omkring ett par månader). I samband med att Sweco avrapporterar, har kommunen ofta mycket att arbeta vidare utifrån. I det arbetet skulle det i många fall vara hjälpsamt med en dialogpart, både på kort (under året) och lång (under efterföljande år) sikt, för att stärka uthålligheten och framfarten i utvecklingen mot mer tillgängliga och inkluderande kommuner.

6.4 Processtöd i form av workshoppar

Slutligen konstaterar Sweco att kunskaperna vad gäller kommunernas ansvar (och möjligheter) vad gäller tillgänglighet, delaktighet och likabehandling fortsatt behöver stärkas och knyta an till mänskliga rättigheter, generellt. Det gäller inte minst bland förtroendevalda.

Det är viktigt att sätta funktionshinderspolitiken och funktionsrätten, tillsammans med jämställdhet och barnrätt, i ett större sammanhang. Förståelsen för universaliteten, odelbarheten och de mänskliga rättigheternas formella grund är en förutsättning för att kunna utveckla tillgängligheten och delaktigheten på alla nivåer. Även de interna samverkansformerna behöver många gånger tydliggöras och stärkas.

Processtöd i form av workshoppar har också varit särskilt uppskattat av de som fått stöd under 2022 och 2023. "Det här var årets bästa möte!" utbrast till exempel en deltagare i slutet av en av de workshoppar som hölls under hösten 2023.

Konkreta exempel på hur olika arbetsprocesser, samverkansformer och verksamheter kan utvecklas till gagn för de som bor i kommunen/regionen är, utöver formella skyldigheter och juridiska ramverk, sådant som skulle kunna ingå i kunskapshöjande insatser och workshoppar.

Workshoppar kan även bidra till ett arbete med kulturförändring, som många gånger också behövs (parallellt med faktamässigt kunskapshöjande insatser och arbete med struktur och systematik).

SWECO